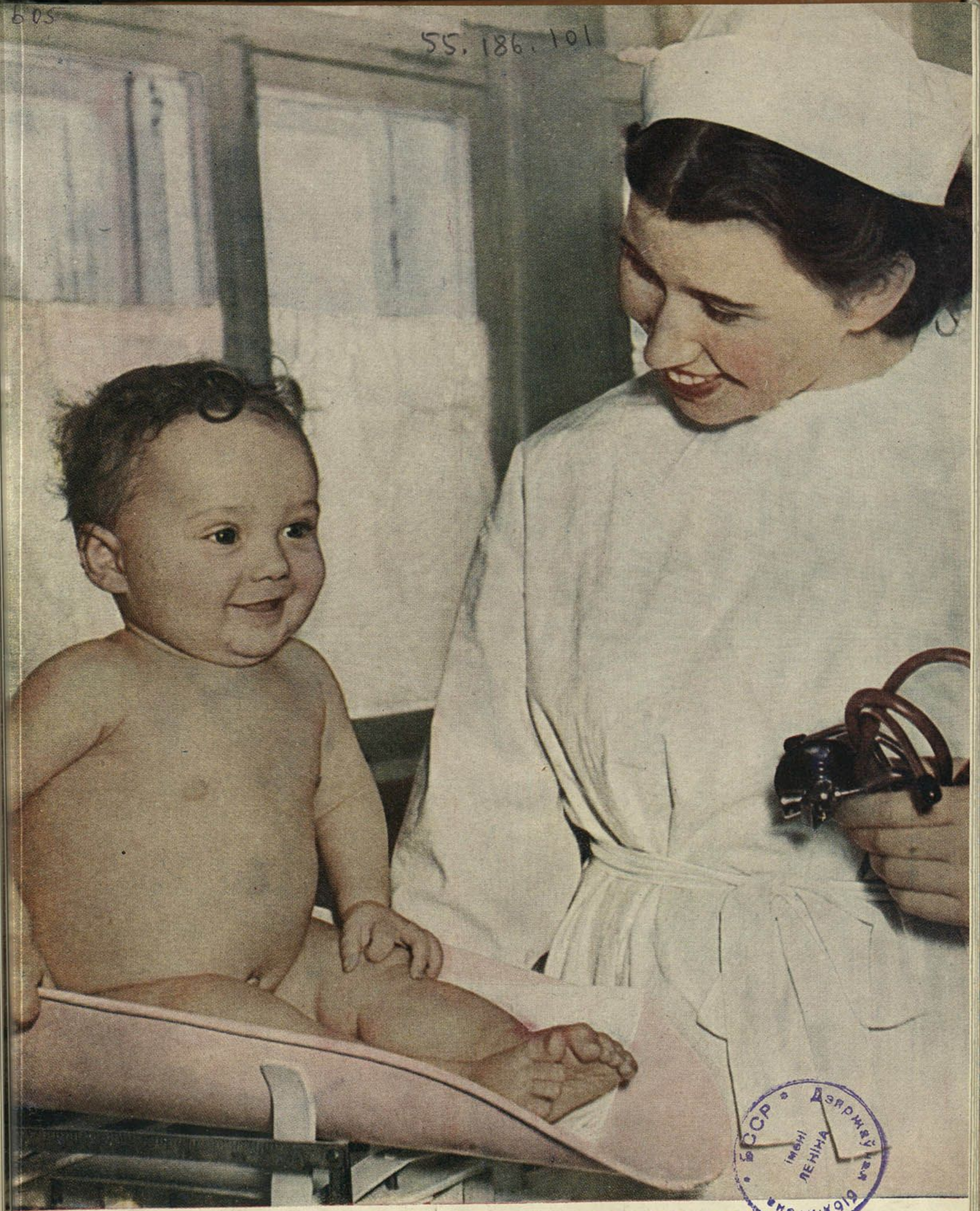

605

55.186.101

РАБОТНІЦА І СЯЛЯНКА

№ 6

червень

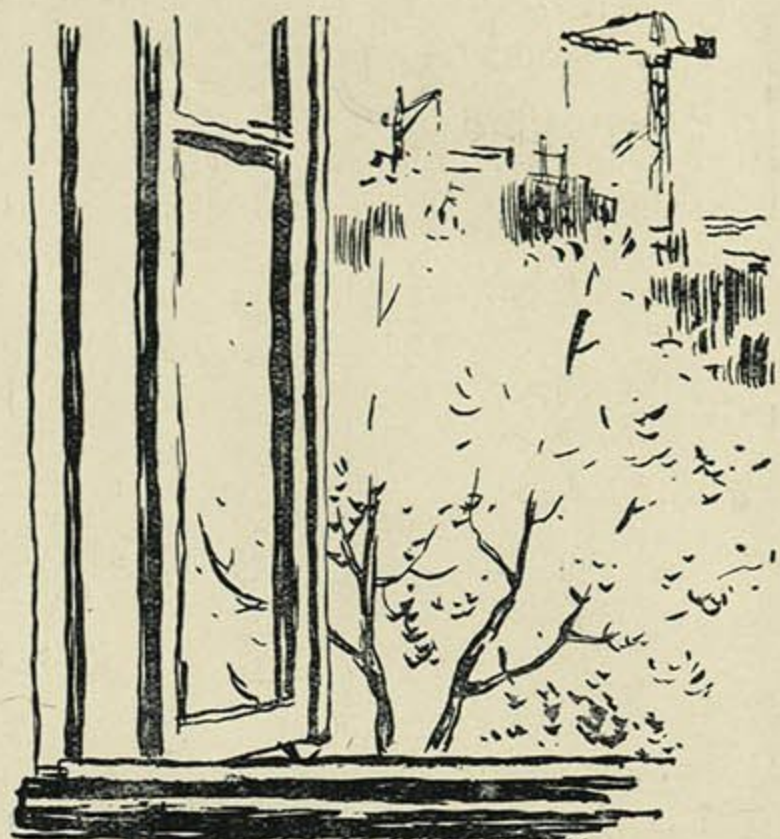
КОНТРОЛЬ ДІЙ
ОБЛАСЬНИЙ

1955 г.

Мой клопат

Артур ВОЛЬСКИ.

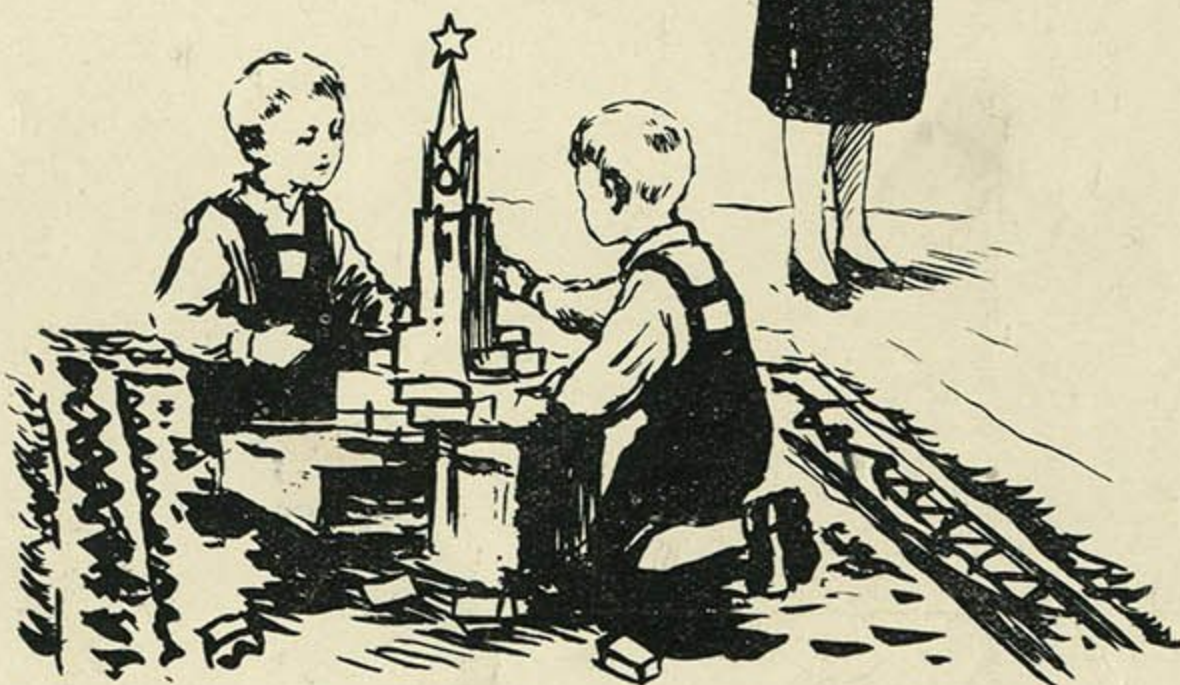
Прыходзьце паглядзець
маіх сыноў.
Абодвум разам ім — дванаццаць вёснаў.
...Той, хто вайной нам пагражае зноў —
мне вораг самы горшы,
самы злосны.
Бо я жадаю,
каб мае сыны
раслі ў шчаслівай і прыгожай долі,
каб чорныя пажарышчы вайны
вачэй іх не палохалі
ніколі.
Але не толькі пра сыноў сваіх, —
пра ўсіх, пра ўсіх дзяцей
я сёння дбаю.
Мой клопат самы шчыры
і за тых,
хто сытым аніколі
не бывае.
Хто-б ён ні быў:
француз, араб
ці грэк,
Тайвань яго радзіма
ці Малайя,
ён — Чалавек, —
маленькі чалавек —
ён права на жыццё і шчасце
мае.
Таму я сёння паўтараю зноў:
— Мы не дамо,
каб рваліся снарады!
.....
Прыходзьце паглядзець
маіх сыноў.
Мы ўсёй сям'ёй
сяброў прывеціць рады.

Дачка

Міхась КАРПЕНКА

На рукі
З калыскі ўзяла
Дачку клапатлівая маці.
На вуснах яе расцвіла
Усмешка вялікага шчасця.
— Глядзі, дарагая мая, —
І маці акно адчыніла, —
Вунь яблыні ў кветках стаяць,
Што я для цябе пасадзіла.
А там —
Веліканы-дамы,
Іх бацькавы рукі ўзнялі,
Каб шчасна жылі з табой мы,
Ніякага смутку не зналі.
Упэўнена маці.
Бяду
І гора дзіцё не спазнае.
Дарогі яго павядуць
Туды, куды шчасце гукае.
І хлынулі промні ў пакой,
Як быццам рака залатая.
Дачушка маленькай рукой
Ласкавыя промні
Кранае.
Дружыць будзе
З сонцам яна,
З ім пойдзе ў жыццё маладое...
Шугае,
Шугае вясна
Ля дома квяцістым прыбоем.

На першай старонцы вокладкі: У дзіцячых яслях Мінскага трактарнага завода. Урач В. М. Малышэўская аглядае выхаванку Іру Канаплёву.

Фото В. Лупейкі.
(Фотахроніка БелТА).

На чацвертай старонцы вокладкі: Карціна мастака А. С. Гугеля «Сябры».

РАБОТНІЦА І СЯЛЯНКА

ВЫДАННЕ ЦК КП БЕЛАРУСІ

№ 6

ГОД ВЫДАННЯ
ТРЫЦАЦЬ ПЕРШЫ

ЧЭРВЕНЬ 1955

Калектыў Магілёўскага металаапрацоўчага камбіната за першы квартал 1955 года даў на 1 144 000 руб. звышпланавай прадукцыі. Наперадзе ідзе моладзь. Асабліва адзначаюцца комсамольцы зборачна-абмотачнага ўчастка. Мар'я Касынкава 3 га-

ды працуе абмотчыцай у электраматорным цэху і добра авалодала сваёй спецыяльнасцю. Яе штодзённая норма 200—250 % пры выдатнай якасці прадукцыі.

На здымку: Мар'я Касынкава за работай.

Фото І. Замыцкага

ЗА ШЧАСЦЕ ДЗЯЦЕЙ

Янка МАЎР

У 1949 годзе Совет Сусветнай дэмакратычнай федэрацыі жанчын палічыў патрэбным абвясціць адзін дзень у годзе днём абароны дзяцей ва ўсім свеце. Дзень гэты — 1 чэрвеня.

Паўстае пытанне: ад каго трэба абараняць дзяцей? Адкуль з'явілася небяспека для іх? Хто або што ім пагражае?

Вядома, прынцыповыя ворагі дзяцей на зямлі наўрад ці знойдуцца. Мы не зможам канкрэтна назваць імёны людзей ці арганізацый, дзейнасць якіх была-б накіравана супроць дзяцей. Аднак небяспека для дзяцей існуе, і ідзе яна не столькі ад зллой волі паасобных людзей, колькі ад усёй сістэмы, якая пануе ў капіталістычных краінах.

Мы ведаем, што ў аснове капіталістычнага ладу ляжыць прынцып уласнасці: гэта маё, а гэта не маё. Маё мяне цікавіць, аб ім я клапацуся, а пра чужое я не хачу думаць. Такія адносіны пашыраюцца і на дзяцей. Маіх дзяцей я люблю, для іх я гатоў на ўсё, а лёс чужых дзяцей мяне не цікавіць. Таму ў краінах, дзе пануюць капіталісты, дзяржаўныя клопаты аб дзецях наогул зводзяцца да такога мінімуму, аб якім казаць не варта. Так, ва Францыі на ўтрыманне паліцыі выдаткоўваецца сродкаў у 700 раз больш, чым на выхаванне і адукацыю дзяцей.

Толькі ў нашай краіне і краінах народнай дэмакратыі дзяржаўныя законы і бюджэтныя асігнаванні накіраваны на самую шырокую дапамогу і ахову дзяцей. Агульнаадукацыйныя і прафесіянальныя школы ў Савецкім Саюзе поўнасьцю ахопліваюць усё дзіцячае насельніцтва краіны, аб чым і марыць не могуць ні ЗША, ні Англія, ні Францыя. Для сірот у нас ёсць дзіцячыя дамы, для дашкольнікаў дзіцячыя сады, для малышоў яслі. І сетка гэтых устаноў расце ў нас з кожным годам. Калі часам дзіцячых устаноў у нас дзе-небудзь нехапае, то мы добра ведаем, што заўтра іх будзе даволі. А там, дзе пануюць капіталісты, такой надзеі ўжо няма.

Дапамога дзецям у заходніх краінах з'яўляецца справай прыватнай. Калі знойдзецца багатая пані, якая захоча для выратавання сваёй душы зрабіць добрую справу, то яна можа адкрыць, скажам, школу шыцця для дзесятка бедных дзяўчынак. Але часам такая пані ахвотней адкрывае прытулак для арыстакратычных сабак і кошкаў. У Лондане адна такая добрая пані выселіла са свайго дома школу і адкрыла там лячэбніцу для кошкаў і сабак. У тым-жа Лондане галодныя дзеці могуць паглядзець праз акно, як багатыя сабакі абедуюць у сваім рэстаране або як іх прыбіраюць у спецыяльнай цырульні.

У часе апошняй імперыялістычнай вайны нямецкія газеты любілі змяшчаць такія здымкі: здаравенны эсэсавец, прысеўшы перад пяцігадовым дзіцем у акупіраванай краіне, частуе яго цукеркай. Эсэсавец пнецца лагодна ўсміхнуцца, дзіця панура глядзіць уніз. Здаецца, яно ведае, што гэты «дзядзя» яшчэ ўчора сваімі рукамі кінуў некалькі такіх дзяцей у агонь.

2 А праз некалькі год мы зноў убачылі аналагічныя здымкі: такі самы эсэсавец, толькі ў амерыканскай форме, дае карэйскаму дзіцяці цацку. Эсэсавец ла-

годна ўсміхаецца, дзіця панура глядзіць уніз. Здаецца, яно ведае, што гэты «дзядзя» яшчэ ўчора лятаў на самалёце над карэйскімі вёскамі і скідваў дзецям падобныя «падарункі» — каробачкі, мячыкі, ручкі і інш. Як толькі дзеці пачыналі з імі гуляць, цацкі ўзрываліся... Звычайна ўзрывы не забівалі дзяцей, а «толькі» калечылі: напрыклад, выпальвалі вочы.

Як бачым, падабенства паміж нямецкімі і амерыканскімі фашыстамі злавеснае. Але ёсць паміж імі і значная розніца. Гітлераўцы яшчэ не ўмелі адным махам забіваць дзесяткі тысяч людзей, а амерыканцы ўмеюць. Нават вопыт маюць. Гэта-ж яны ў 1945 годзе двума атамнымі бомбамі знішчылі мірнае насельніцтва двух японскіх гарадоў — Хірасімы і Нагасакі. Самы жах у тым, што для такой «ваеннай аперацыі» не было ніякай ваеннай патрэбы. Гэта было зроблена так сабе, каб пастрашыць людзей, напалохаць не толькі Японію, але і ўвесь свет. З таго часу і надумаліся амерыканскія мільярдэры падначаліць сабе ўвесь зямны шар. З таго часу і да сённяшняга дня пагражаюць яны перадавому чалавецтву атамнай, а потым і вадароднай бомбай, хоць такія бомбы ёсць цяпер і ў іншых народаў.

А пакуль што амерыканскія капіталісты маюць у запасе іншую зброю супроць дзяцей — «мірную», але атрутную. Справа ідзе аб вядомых «коміксах», кнігах, што атручваюць душы дзяцей як у ЗША, так і ў тых краінах, дзе амерыканцы гаспадарыць як дома. Большасць гэтых кніг носіць такія назвы: «Мярцвяк у паветры», «Ноч забойстваў», «Майстэрства забіваць», «Труп у скрыні», «Дом смерці», «Хто забіў?», «Яго апошні дзень», «Кроў на золаце», «Помста мерцвяка» і г. д. і г. д. Гэтыя кнігі можна параўноўваць з бактэрыялагічнай зброяй. Яны дзейнічаюць на маладыя душы паціху, непрыкметна, але настойліва, няўхільна. Усім вядомы выпадкі, калі ў Злучаных Штатах Амерыкі дзеці рабілі злачынствы «па кнізе» (або кінокарціне): падпальвалі дом, вешалі свайго таварыша, выкольвалі вочы малодшай сястрыцы, а часам пускалі кулю ў спіну свайму татку.

Такую самую ролю адыгрываюць і амерыканскія кінофільмы. Па назвах і па зместу гэта тыя-ж коміксы на экране.

Не адстае ад кіно і амерыканскае радыё. Перадачы для дзяцей абавязкова суправаджаюцца стралянінай, забойствамі і ўсялякімі катастрофамі. Калі аднаго малалетняга хлопчыка схопілі за руку ў той момант, як ён збіраўся падсыпаць у ежу тоўчанае шкло, то ён сказаў, што хацеў праверыць парад, якую чуў па радыё.

Ужо адзіны гэты кароткі пералік паказвае, якая небяспека пагражае дзецям з усіх бакоў, пачынаючы ад голаду і канчаючы коміксамі.

Нядаўна Совет Сусветнай дэмакратычнай федэрацыі жанчын прапанаваў склікаць у ліпені Сусветны кангрэс мацярэў. Гэтая прапанова сустрэла гарачы водгук ва ўсіх краінах. Усюды пачалася падрыхтоўка да кангрэсу. Няма сумнення, што кангрэс гэты зробіць далейшы крок па шляху барацьбы за шчасце дзяцей усіх народаў.

Лідзія Васільеўна Шаршнёва з унучкай Светай.

Фото В. Кітаса

Мы даражым мірам

ДАРАГІЯ чытачы! У вялікай трывозе зараз маці. Над тымі, каму далі яны жыццё, каго ўскармілі яны сваімі грудзямі, выпалі і выхадзілі — над дзецьмі нашымі, — зноў навіслі навалнічныя хмары, зноў пагражае ім вайна. Яе гоняць злыя закіянскія вятры. Зараз на зямлі мала ёсць краін, не абпаленых вогненным дыханнем вайны. А кучка амерыканскіх агрэсараў выношвае новыя каварныя замыслы масавага знішчэння чалавецтва. Ім мала той безлічы ахвяр, якія панеслі народы ў выніку крывавага самавольства германскага фашызма. Ім трэба новых ахвяр.

Самую вялікую чашу гора і нягод выпілі мы, савецкія людзі, і асабліва савецкія маці. У нас вайна адабрала самае дарагое, што можна толькі адабраць у маці, — жыццё нашых дзяцей...

Назаўсёды запомніцца мне 24 чэрвеня 1941 года, калі з трыма маімі дзяўчынкамі я пакідала родны Мінск. Ахоплены з усіх бакоў полымем, мірны горад задыхаўся ў хмарах чорнага, смуроднага дыму. А людзі ўсё ішлі і ішлі на ўсход...

У мяне вайна адабрала дваіх дзяцей. Малодшая дачка была паранена асколкам бомбы і памерла ў дарозе. Старэйшая, Рыма, семнаццацігадовай дзяўчынай пайшла ў партызанскі атрад і сумлен-

на аддала сваё жыццё за Радзіму...

Мне яна здавалася яшчэ зусім дзяўчынкай, рухавым, цікавым, неўгамаваным дзіцем... А для Радзімы яна была салдатам. Яна змагалася ў нас, на Беларусі, на Палессі, у атрадзе партызан імя Нікалая Гастэлы...

У студзені 1943 года ўласным целам мая дзяўчынка закрыла амбразуру варожага дзота. Яна не вярнулася да мяне, але яна дапамагла таварышам у наступленні...

Параненая, сцякаўшая крывёй, яна яшчэ дзесяць дзён жыла пасля гэтага бою. Мне казалі байцы, што Рыма, ведаючы, як нецярпліва вартавала яе смерць, ні разу не пашкадавала аб тым, якой дарагой цаной заплаціла за выратаванне сваіх таварышаў.

Яна прайшла са сваім атрадам велізарны шлях ад Масквы да родных беларускіх лясоў. Больш тысячы кіламетраў!

Камандзір яе атрада потым ужо расказваў мне, як важна трымалася яна ў гэтым нялёгкім шляху, як не толькі ні на крок не адставала ад загартаваных у баях байцоў, а падбадзёрвала яшчэ сваіх сябровак, такіх-жа, як сама, малодых дзяўчат.

Неўзабаве пасля смерці Рымы яе сяброўкі, масквічкі Ніна Макарава і Галя Кірава, казалі мне, што хоць гадамі яны былі сталей

за Рыму, лічылі яе як-бы старэйшай сястрой: так умела яна ва ўсім дапамагчы, параіць, ахвотна ўзяць на сябе груз сяброўкі, калі той было цяжка ісці...

І ў атрадзе яна была прыкладам для іншых байцоў. Яна ўмела пранікнуць у занятую фашыстамі вёску, умела стварыць падпольную комсамольскую групу, чытаць людзям, адарваным ад «вялікай зямлі», газеты, расказваць ім праўду аб перамогах нашых войск.

І таму нядзіва, што смерць Рымы была цяжкой стратай для яе атрада, для яе таварышаў... Над магілай Рымы партызаны пакляліся адпомсціць ворагу за яе смерць, за сотні тысяч такіх-жа смерцяў нашых байцоў...

...Даўно адгрымела вайна, а імя і подзвіг маёй дачкі і зараз выходзяць нашых савецкіх юнакоў і дзяўчат. Мяне часта запрашаюць на піонерскія зборы ў школы, і я расказваю дзецям аб сваёй Рыме, расказваю аб такіх, як яна, для мяне — маці — дзецях-героях: Алегу Кашэвым, Зоі Касмадзем'янскай, Лізе Чайкінай... Іх няма з намі, іх маці, але яны заўсёды ў нашым сэрцы, яны заўсёды заклікаюць нас: «Абараняйце мір! Змагайцеся за яго! Умацоўвайце яго ўсімі сіламі!»

Аднойчы мне давялося пачуць такую размову простых нашых жанчын-мінчанак. Гутарка ішла ўсё аб тым-жа: аб пагрозях амерыканцаў атамнай бомбай:

«Не пасмеюць! Пабаяцца народнага гневу! Немцы таксама збіраліся сцерці з твару зямлі нашу краіну, ды павярнулася па-іншаму зусім справа... Ад старых, дзяцей і баб калючым дротам у пяць разоў абгароджваліся. Аўтаматамі ўзбройваліся супроць нас і ўсёроўна мы іх білі, стары і малы»...

Я спытала ў гэтай жанчыны, колькі ёй год. «78 год!» — з гордасцю адказала яна. І ў голасе яе прагучэла столькі мужнасці.

Так, ворага на нашай зямлі білі ўсе: і стары і малы. Германскія агрэсары вельмі добра пераканаліся ў гэтым. Такі-ж лёс чакае і тых, хто паспрабуе паўтарыць іх прыклад.

Я была на V Усесаюзнай канферэнцыі прыхільнікаў міру і разам з усімі дэлегатамі галасавала за наказ савецкім дэлегатам на Усесаюзную асамблею міру, за тое, каб народы ўсяго зямнога шара адстаялі мір на зямлі.

Мы даражым мірам, мы яго ўмацоўваем і абараняем яго таксама мы будзем, не шкадуючы сіл, а калі спатрэбіцца, то і жыцця.

Лідзія ШАРШНЁВА

Я, МНОГАДЗЕТНАЯ маці, вы-
гадала адзінаццаць дзяцей.
Гэта нялёгкі абавязак і я ім
ганаруся. Адзінаццаць савецкіх
грамадзян выхавала я. І каб мае
дзеці маглі працаваць на карысць
Радзімы, праслаўляць яе, не ве-
даючы ліхалецця, я, іх маці, па-
ставіла свой подпіс пад Зваротам
Сусветнага Совета Міру, да-
лучыла свой пратэст да пратэсту
ўсіх сумленных людзей супроць
атамнай і вадароднай зброі.

Мы, маці, не для таго гадуем
дзяцей, каб іх забівалі і калечылі.
А мы ведаем, што значыць вайна.
Савецкія маці, жонкі і дзеці
яшчэ не пакінулі аплакваць дара-
гіх ім людзей, якія склалі свае га-
ловы на крывавых палях вайны і
ў фашысцкай няволі. Яны не за-
былі пажараў, якія руйнавалі на-
шы квітнеючыя мірныя сёлы і га-
рады.

Другая сусветная вайна пры-
несла савецкім людзям столькі
няшчасцяў, што іх нельга забыць.

Звяр'ё, апранутае ў адзежу сал-
датаў, забівала, руйнавала, паліла
ўсё на сваім шляху.

Не забуду, як дванаццаць чала-
век маёй сям'і без кавалка хлеба,

МІР — наша шчасце

босыя, раздзетыя, засталіся пад
адкрытым небам пасля адступлен-
ня нямецкіх фашыстаў... Да аса-
бістага гора далучалася гора ўсяго
народа. Нельга забыць, як бяссіль-
ныя ў сваёй звярынай нянавісці
секлі фашысты на дровы наш
калгасны сад... Кожны стук сяке-
ры жывой ранай аддаваўся ў сэр-
цы... Аднак усе мы ведалі, што
гэтай самай сякерай фашысты пад-
сякалі сук, на якім ледзь трымалі-
ся. І гэта надавала нам сілы, да-
памагала цяпець нязмерныя па-
куты, якія прынесла на нашу мір-
ную зямлю вайна.

І ўсё гэта мы, савецкія людзі,
перажылі.

Дзякуючы клопатам нашага
ўрада і нашай камуністычнай пар-
тыі, якія заўсёды думалі і дума-
юць аб нашых дзецях, нават я з
такой вялікай сям'ёй не адчувала
цяжкасцей.

Дзяржава дала мне, як многа-
дзетнай маці, вялікую грашовую

дапамогу, пазыку на пабудову до-
ма і на абзавядзенне гаспадаркай.

Мае дзеці выраслі і жывуць
шчасліва. Старэйшыя дачкі павы-
ходзілі замуж, жывуць і пра-
цуюць: адна ў г. Сталіна, дзве дру-
гія ў Латвійскай ССР. Сыны
мае — адзін інжынер, два другія
студэнты. Усякіх прафесій у на-
шай сям'і хапае. Адных настаўні-
каў трое, не лічачы бацькі.

На асвету наша дзяржава адво-
дзіць велізарныя сродкі. Дзе, у
якой яшчэ дзяржаве здолела-б
мая сям'я пайсці па такой даро-
зе, па якой ідзе зараз у савецкай
краіне?

Нядаўна ў Маскве адбылася
V Усесаюзная канферэнцыя пры-
хільнікаў міру. Шмат людзей з роз-
ных канцоў нашай краіны сабра-
лася туды, каб выказаць сваю волю
да міру, каб прадухіліць пагрозу
новай вайны.

Я, як і ўвесь савецкі народ, ха-
чу міру. Мір — наша шчасце. І
мне — маці адзінаццаці дзяцей —
мір дарагі. Я з вялікай радасцю
падтрымліваю наказ, які дала со-
вецкім дэлегатам на Сусветную
асамблею міру V Усесаюзная кан-
ферэнцыя прыхільнікаў міру.

Так, наш народ няўхіль-
на выступае за ўмацаван-
не міру паміж усімі наро-
дамі, за неадкладнае спы-
ненне ва ўсіх краінах вы-
творчасці атамнай зброі.
Нашы дэлегаты рашуча за-
явяць аб гэтым на Сусвет-
най асамблеі міру.

Сваёй роднай дзяржаве
і партыі я даю абяцанне
ўнесці пасільны ўклад у
агульную барацьбу за мір.

Я ўжо немаладая і з'яў-
ляюся адзінай гаспадыняй
у доме, але ў час уборач-
най пайду на калгаснае по-
ле і абавязваюся выпраца-
ваць больш 50 працадзён.

Я заклікаю ўсіх хатніх
гаспадынь дружна дапа-
магчы нашай сельскай га-
спадарцы.

Мір — святое для ўсіх
маці слова. Мір — наша
шчасце, аснова бесклапот-
нага, радаснага жыцця на-
шых дзяцей. Яго мы павін-
ны абараняць і ўмацоўваць
усімі сіламі.

Матрона БІРУЛІНА

Відзы,
Віцебская вобласць.

Дэлегаты 5-й Усесаюзнай кан-
ферэнцыі прыхільнікаў міру ў
Маскве. Злева направа: А. І. Са-
лаўёва — старшыня Магілёўска-
га аблпрофсовета, З. Т. Маро-
зава — трактарыстка Слаўгарад-
скай МТС і В. А. Фядорычава —
галоўны зоатэхнік Асвейскай
МТС.

Фото Г. Дубінскага

З ГЭТЫМ МІРЫЦЦА НЕЛЬГА

Аляксандра УС

У ТВОРЫ вядомага французскага пісьменніка Андрэ Стыля «Першы ўдар» хваляюча апісваецца, як беспрацоўныя бацькі збіраюць і выпраўляюць сваю маленькую дзяўчынку на часовае жыхарства да незнаёмай настаўніцы. Сярод прагрэсіўных людзей капіталістычных краін устанавілася добрая звычка — дапамагаць абяздоленым. Нярэдка зусім чужыя людзі забіраюць да сябе дзяцей забастоўшчыкаў, каб даць ім магчымасць настойліва дабівацца сваіх патрабаванняў.

З падобным фактам мы мелі магчымасць азнаёміцца пры некалькі іншых абставінах. На жаночым кангрэсе ў Даніі жанчыны-датчанкі расказвалі дэлегаткам, што нярэдка прагрэсіўныя людзі краіны запрашаюць да сябе маленькіх гаражан пагасцяваць на вёску. Дзеці працоўных не маюць іншых магчымасцей адпачыць на лоне прыроды. Наўрад ці трэба расказаць, якое здзіўленне выклікала такая пастаноўка аховы дзіцячага здароўя ў кожнай з нас.

У прыгожым прыморскім горадзе Копенгагене, дзе пышна квітнеюць велізарныя паркі, пляцоўка для дзяцей працоўных знаходзіцца ў бруднай яме. Тут пад наглядом адной з актывістак дзеці праводзяць летнія канікулы. На пляцоўцы няма ніводнага дрэўца, якое схавала-б дзяцей ад сонечных праменняў, ніводнай кветкі, якая-б парадавала дзіцячыя вочкі.

У краіне, дзе жыў і складаў свае цудоўныя казкі Андэрсен, мы не бачылі на пляцоўцы ніводнай з яго кніжак.

З вялікай трывогай мясцовыя маці расказвалі нам аб тым, што ў краіне не хапае школ. Малышу прыходзіць час вучыцца, а паступаць няма куды. І гэта не толькі ў маленькай Даніі. Мільёны дзяцей капіталістычных і каланіяльных краін пазбаўлены магчымасці атрымаць адукацыю, набыць веды, шырокую культуру, прафесіянальныя навыкі. У іх не выходзіць пачуццё павялі да сусветнай культуры.

Дзяцей народаў Афрыкі і Азіі каланізатары імкнуцца так навучаць і выходзіць, каб даць ім мінімальныя веды, да-статковыя для разумення загадаў наглядчыкаў. У інтарэсах каланізатараў атрымаць з працы заняволёных народаў максімальную выгаду, унушыць ім, што яны народжаны і павінны застацца рабамі. З-за галечы бацькоў і адсутнасці школ дзеці вымушаны працаваць з маленства, каб забяспечыць сабе хоць-бы поўталаднае існаванне.

У канцы 1954 года нам давялося пабываць у адным з замежных вялікіх музеяў. Пасля агляду вялікай колькасці экспанатаў жывёльнага свету захацелася крыху адпачыць. У слаба асветленай залі на невялікім тапчанчыку сядзеў негрыянскі хлопчык гадоў дванаццаці. Да яго прыселі і мы. Хлопчык не спалохаўся незнаёмых яму людзей, працягваў сядзець і пазіраць навокал. Я папрасіла перакладчыка, каб спытаў у хлопчыка, што падабаецца яму ў музеі. Хлопчык не разгубіўся і выказаў сваю задаволенасць птушыным светам, дарэчы, багата прадстаўленым. Нам захацелася бліжэй пазнаёміцца з маленькім экскурсантам, і мы папрасілі яго напісаць у блакноце сваё імя. Хлопчык толькі паківаў галавой і адказаў, што ён пісаць не ўмее і ў школе не вучыцца. Шчырыя простыя словы хлопчука нас усхвалявалі. Вельмі захацелася паглядзіць маленькага сябра па чорнай кучаравай галоўцы. У той момант, калі рука мая дакранулася да густых, даволі жорсткіх валасоў, да нас падшоў высокі юнак, відаць, старэйшы брат хлопчыка. На чорным твары яго бліснулі белыя, як снег, зубы. Ён паспешліва прамовіў нешта нам незразумелае, сханіў малага за руку і хутка павёў да выхаду.

Тады міжволі ўсплыла думка: а колькі такіх, як наш новы знаёмы, чорных, белых, жоўтых хлопчыкаў і дзяўчынак не ўмеюць напісаць сваё імя! Колькі мільёнаў дзяцей пазбаўлены магчымасці наведваць школу.

З гэтым нельга мірыцца.

Злучаныя Штаты Амерыкі. Гэтаму хлопчыку ўсяго дзесяць год, але ён ужо поўгода беспрацоўны...

Фото з польскага часопіса «Свят».

Кожная маці жадае, каб яе дзеці раслі здаровыя і дужыя, культурныя і адукаваныя. Але інакш думаюць тыя, у чых руках знаходзіцца сіла, улада, багацці.

У Злучаных Штатах Амерыкі тысячы дзяцей жывуць упрогаладзь. Многія не наведваюць школы таму, што няма чаго абучыць, апрануць, што нехапае школьных будынкаў.

Ад сістэматычнага недадання, антысанітарных умоў і недастатковага догляду сярод дзяцей развіваюцца шматлікія захворванні. У Англіі кожны тыдзень захворвае каля 1000 дзяцей на сухоты, але лячыцца яны не маюць магчымасці: нехапае бальніц. Катастрафічна растуць захворванні сярод дзяцей Італіі. У Іспаніі 75 працэнтаў дзяцей школьнага ўзросту хварэюць на сухоты. 70 працэнтаў егіпецкіх школьнікаў пакутуюць ад трахомы. 85 працэнтаў дзяцей Ірана памірае, не дажыўшы да 15 год.

Перад пагрозай новай вайны ўсё большая і большая колькасць сумленных людзей зямнога шара ўстае на абарону правоў дзяцей. Першага чэрвеня адзначаўся Міжнародны дзень абароны дзяцей. Усе, каму дорага жыццё дзяцей, хто хоча ім шчасця і радасці, узімалі свой голас у іх абарону.

Нядаўна 78-гадовая нямецкая маці Ганна Герыхау звярнулася да французскіх маці з пісьмом: «Вайна адабрала ў мяне чатырох сыноў, маю адзіную дачку расстралялі нацысты. І апошнія гады свайго жыцця я хачу прысвяціць барацьбе за мір, каб ніколі больш ні адна маці не аплаквала пагібелі сваіх дзяцей».

Так, мільёны маці свету разумеюць і падзяляюць гора старой Ганны Герыхау. Яны не шкадуюць сваіх сіл для прадукінення новай вайны. Разам з усімі барацьбітамі за мір і шчасце дзяцей яны перамогуць і абароняць мір на зямлі.

Вуліца іх маленства

Язэп СЕМЯЖОНАЎ

Нарыс

ПАЖЫЛАЯ жанчына ў кашаміравай хустцы сядзе-ла на лавачцы ў яшчэ бязлістым ліпавым скве-рыку і, відаць, хвалялася. Плецены арэхавы кошычак з накрыўкаю стаяў у яе збоку. Непадалёку, ля вялікага будынка Опернага тэатра, гулялі гаман-лівыя чародкі дзетвары з суседняга дзіцячага сада, а насупраць, на прасторнай вуліцы, бразгацелі трамвай і то туды, то сюды снавалі па тратуарах заклапоча-ныя грамадзяне. З-за вугла вуліцы паказаўся строй малых хлапчукоў. Яны брава крочылі ў ногу, і вя-сёлая песня лунала над іх форменнымі шапкамі з яркачырвонымі акалышкамі.

Значыць, заняткі скончыліся. Жанчына паправіла хустку на галаве, таропка ўстала, узяла свой кошы-чак і накіравалася да ўваходу ў будынак. Яшчэ раз прачытала надпіс на франтоне: «Мінскае сувораў-скае ваеннае вучылішча». На шырокім гранітным ганку прывіталася з ветлівым вусачом-швейцарам:

— Я да сына. Тут ён у вас — суворавец Зуй Вік-тар.

Швейцар паправіў акулёры з залатым абадком, пацёр тузікі на куртцы і, па-вайскаваму казырнуўшы, адышоўся пазваніць па тэлефону. У чаканні жанчына прысела на лаўку.

Яе позірк спыніўся на вялікай бронзавай фігуры ў высокай нішы. Малады зграбны воін з накінутай на плечы плашч-палаткай трымае на руках дзіця. Жанчына задумалася, спахмурнела і, нібы на рэзкім ветры, выцерла краем хусткі набегшую слязу. На-хлынулі ўспаміны.

... 1944 год. Сакавік на мазырскім Палессі. Стра-шэнны гітлераўскі лагер смерці ў Азарычах, на не-вялікім лясным астраўку сярод гіблага балота. Пад дрэвамі — буданы і сырыя зямлянкі. У буданах і зямлянках ад голаду і заразных хвароб штодня гі-нуць дзесяткі і сотні знясіленых, згаладалых лю-дзеяў — жыхароў навакольных беларускіх мястэчак і вёсак, сагнанных сюды гітлераўскімі карнікамі з партызанскіх зон.

Аляксандру Нікалаеўну Зуй — палескую парты-занку, жонку славуатага падрыўніка з атрада «За Со-вецкую Беларусь» — гітлераўцы прыгналі ў гэты лагер знішчэння з двухгадовым сынам Віктарам. Бацька Віктара — Зуй Васіль Андрэевіч — загінуў смерцю героя ў вёсцы Аранчыцы Пружанскага раё-на, выконваючы баявое заданне. Ішоў час, і вось у адзін са светлых дзён сакавіка 1944 года прыйшло вызваленне. Часці Савецкай Арміі прарваліся на Палессе і вызвалілі з лагера смерці нявольнікаў, якія яшчэ заставаліся ў жывых. На ўсё жыццё за-помніла Аляксандра Нікалаеўна той дзень. Такі-ж салдат, як і гэты воін-вызваліцель з дзіцянем на ру-ках, падняў на свае дужыя рукі яе зусім змарнелага Віктара і, дастаўшы з кішэні драбнок салдацкага цук-ру з крупінкамі махоркі, сказаў хлопчыку: «Цяпер

На здымку (зверху): сувораўцы — выдатнікі вучобы — перад су-вораўскім вучылішчам. Злева направа: Валерый Ражнёў, Пётр Садоўскі, Владзімір Шыраеў і Леанід Бесараб.

Фото П. Нікіціна

будзеш жыць. Да сустрэчы, Віктар!».

Міналі гады. Сын падростаў. У канцы лета 1953 года Аляксандра Нікалаеўна прывезла з Пружан па пучэўцы ваенкамата свайго Віктара ў адкрытае ў сталіцы Мінскае сувораўскае ваеннае вучылішча. Тут ужо другі год вучыцца Віктар.

Хто-б, акрамя маці, пазнаў цяпер таго змарнелага, хваравітага Віктара, якога ў сакавіку сорак чацвёртага года ўзняў на руках воін-вызваліцель і благаславіў на жыццё?

...Па лесвіцы хуценька збег у вестыбюль стройны самавіты трынаццацігадовы камлечок-падлетак: поўны, круглатвары, з чырванню на ўсю шчаку, з вясёлай усмешкай на твары і ззяючым позіркам.

Хвалюе сэрца сустрэча шчаслівай маці з сынам — будучым афіцэрам Савецкай Арміі. І хлапчук ёй рады. Глянуўшы на матчыны гасцінцы, спакаваныя ў кошычку, ён гаворыць: «Навошта ты, мама, гэта прывезла? У нас тут усяго хапае. Мы і адзеты і абуты, і накармлены». А ўсхваляваная, павеселеўшая маці адказвае:

— Я-ж не толькі табе аднаму, Віця, а і тваім таварышам збірала. Пачастуеш і іх. Ты-ж сёння імяніннік.

Аляксандра Нікалаеўна наведла сына ў знамянальны для яго дзень: сёння Віктару споўнілася роўна трынаццаць год.

Дзень нараджэння салдацкага сына

У вучылішчы стала традыцыяй дзень нараджэння кожнага выхаванца адзначаць сціплай і разам з тым памятнай для сувораўца ўрачыстасцю. На вячэрняй праверцы афіцэр-выхавацель абвешчае перад строем, чый дзень нараджэння прыпадае на заўтра, а на ранішняй праверцы зачытвае загад начальніка вучылішча, у якім імяніннік віншуецца ад імя службы і атрымлівае падзяку за поспехі ў вучобе і дысцыпліне. Імянінніка віншуюць сябры, афіцэры-выхавацелі.

У гэты дзень кожны настаўнік на пачатку свайго ўрока абавязкова прывітае імянінніка і — каб часам не засмуціць святочнага настрою юбіляра — ужо не выклікае яго адказваць урок. Але самая большая ўрачыстасць у гэты дзень — святочны абед.

Весела і ажыўлена на спартыўных пляцоўках у сувораўскім вучылішчы. На здымку: гульня ў баскетбол.

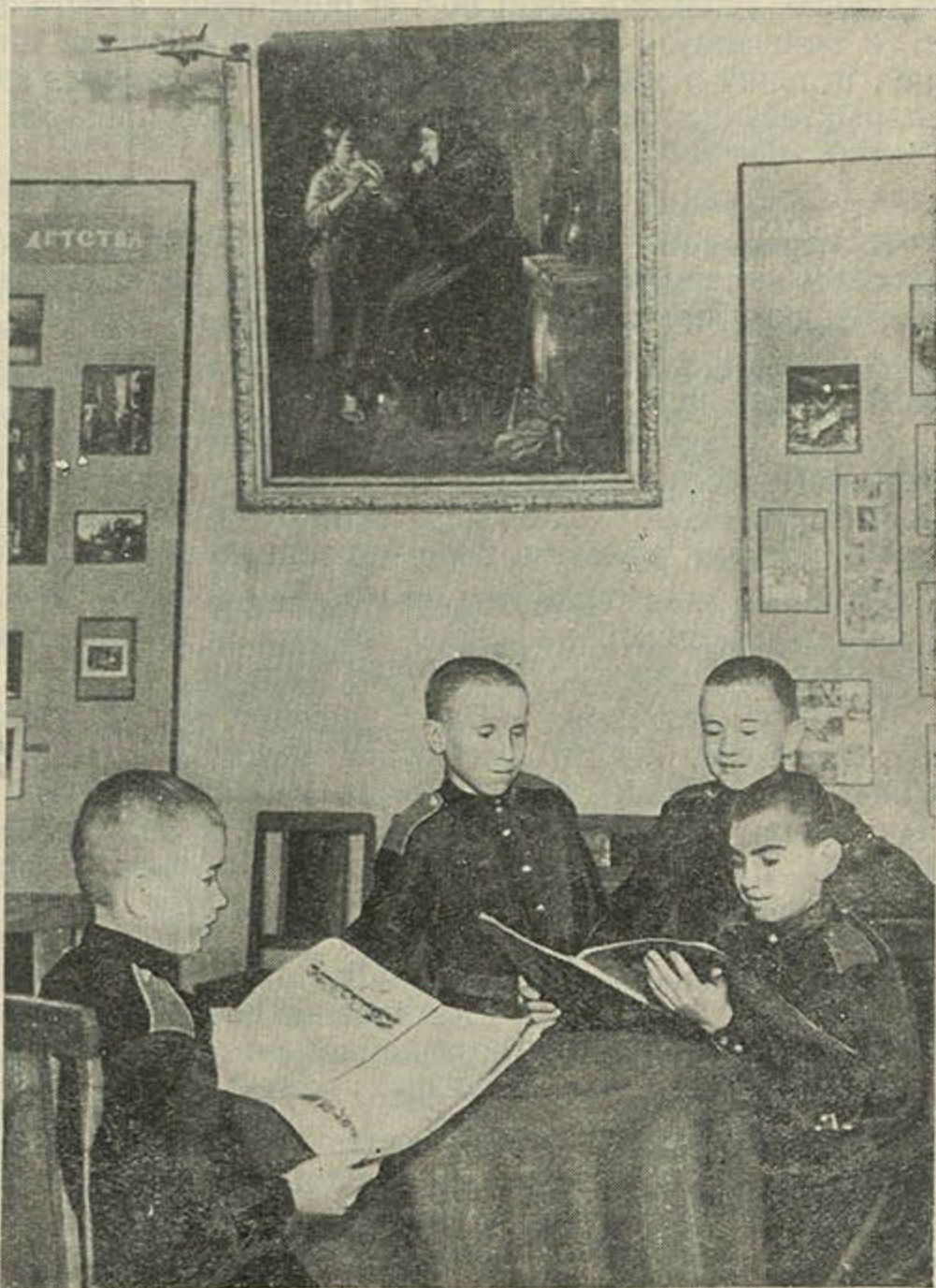
Для імянінніка прыгатаваны асобны столік з букетам кветак. На сталае — абавязкова пірог або торт з віншавальным «3 днём нараджэння», падарункі. За стол запрашаецца гурток самых блізкіх сяброў, любімых афіцэраў. А калі здарыцца, што да юбіляра прыязджаюць родныя, то і іх запрашаюць к сталу.

Аляксандра Нікалаеўна садзіцца адабедаць разам з сынам. Гуцьць сігнал. Строем, па два ў рад, шэраг за шэрагам, сувораўцы ў дакладна вызначаны час накіроўваюцца ў сталовую. Прасторная зала заліта сонцам. Усюды надзвычайная чысціня. Роўныя рады столікаў з бялюткімі абрусамі і поўнымі камплектамі прыбораў на чатыры асобы. Тут усё — ад перачніцы да дэсертных лыжак.

У белых сурвэтках, заткнутых трохкутнікам за каўнер гімнасцёркі, самі сувораўцы, як спрактыкаваныя падавальшчыцы, разліваюць стравы: будучы афіцэр павінен ведаць не толькі вайсковую справу, а і ўсе тонкасці этыкету за абедом і «на людзях».

Страў шмат: на закуску — рыбны марынад з кавалачкамі морквы і сырой качаннай капусты, некалькі гарошынак вітаміна «С» (выхаванцы растуць, іх арганізм патрабуе розных вітамінаў, якіх ранней

У пакоі адпачынку. За чытаннем свежых часопісаў сувораўцы Аляксей Жук, Барыс Маргенка, Нікалай Андрыйнаў і Пётр Благута.

На занятках у класе. На першай парце — сувораўцы Віктар Зуй (справа) і Віктар Дзмітрыеў.

вясной у звычайным рацыёне нехапае), тлусты украінскі боршч з ладным кавалкам свініны, катлеты з рысавай кашай і на дэсерт вішнёвы кампот.

Малышы, нагуляўшыся перад абедам на школьным дварэ, а старшакласнікі, папрацаваўшы на пасадцы маладых дрэўцаў на прышкольнай сядзібе, з апетытам распраўляюцца са смачнымі стравамі.

Пасля абеду маці з сынам ідуць адпачыць у пакой для гасцей — утульную залу на першым паверсе. На вокнах — шырокія гардзіны, пры сценах — мяккія кнапы, за круглымі столікамі — зручныя крэслы. Па ўсіх сценах — карціны. Аляксандра Нікалаеўна задуменна ўглядаецца ў адну з іх: «Спатканне». На карціне — эпізод са змрочнага мінулага. Худы, загнаны на пабятушках падлетак у зашмальцаваным фартушку выбег на хвілінку з шавецкай майстэрні ў цёмныя сенцы. Тут на калодцы баязліва прымасцілася гаротная вясковая жанчына ў кажушку. Яна прышла наведць свайго сына-сіротку, адданага ў «навуку» да п'яніцы-майстра. Адзіны гасцінчык, які здолела купіць маці свайму гадунцу, — белая булачка за пятак...

Якім кантрастам з'яўляецца жыццё выхаванцаў сувораўскага вучылішча. Яны таксама засталіся без бацькі або маці, якіх забрала вайна. Але іх з пашчотнасцю прытуліла да сваіх грудзей маці-Радзіма.

«Ляціце, галубы, ляціце!»

За акном — красавік. Ласкава свеціць сонца, мірна і дамавіта буркуе голуб на карнізе фізкультурнага павільёна, а на садовай пляцоўцы — дзіцячы шчэбет, вясёлыя гульні, забавы.

Аляксандра Нікалаеўна наглядае праз акно гульню хлапчукоў і расчулена змахвае набегшую цёплую слязінку.

А ў клубе тым часам у самым разгары рэпетыцыі. Праз вокны на панадворак льецца зладжаная мірная песня: «Ляціце, галубы, ляціце!»

... Зноў гучыць сігнал, і двор у момант пусцее. Па калідорах тулаюцца сотні ног. З бібліятэкі, з чытальні, з танцзалаў бягуць у класныя пакоі аматары танцаў, гульняў у шахматы, шашкі, драмгурткоўцы, каб падрыхтавацца да вучэбных заняткаў. Заспяшаўся і Віктар. «Бывай, мама! Мне пара».

— Ідзі, сынку, ідзі, родны...

... Мірны сон дзіцяці. Колькі задушэўных песень і калыханак складзена аб ім у народзе! Колькі натхнёных радкоў прысвечана яму паэтамі!

Аляксандра Зуй правяла тую ноч у вучылішчы, у пакоі для гасцей. Маці не спалася.

Стаялі ў вачах родныя мясціны: абуджанае беларускае Палессе, калгас на Пружаншчыне. Ужо аддала Прыпяць свае талыя воды Дняпру, ужо прасыхаюць узгоркі, чакаюць першага ворыва...

Думкі спыняе раптоўны веснавы першы гром. Водгуллем далёкай кананады грукоча над гарадскімі ўскраінамі. І навокал — мірная цішыня.

У спальных пакоях — ціхі хлапецкі сон. Дзяжурная лямпачка, як сіні светлячок, цямее ў калідоры. Спяць сувораўцы, спіць і Віктар Васільевіч Зуй — сын палешука-героя, будучы афіцэр савецкіх узброеных сіл. Не спіць толькі выхавалець, дзяжурны афіцэр па роце і яго памочнік — сержант. Як дзорны на варце, афіцэр беражэ мірны сон. Падыдзе да ложка, пастаіць, сагнецца, паправіць коўдру, якая часам з'едзе на падлогу, асцярожна перавярне хлапчука на правы бок — спі спакойна: гэта я — капітан.

Адпачываюць салдацкія сыны.

За вокнамі ззяе агнямі малады сталічны горад. Паступова заціхае прасторная вуліца — вуліца іх маленства. Мірная песня мяккім крылом кранае начную цішыню: «ляціце, галубы, ляціце»...

На ўздыме

1. Цудоўныя лічбы

НЕ ТАК ДАўНО запольскі калгас «Новае жыццё» нічым асаблівым не вызначаўся. Сярэднія ўраджаі давалі зусім нязначны грашовы даход. Але за апошнія два гады запольцы зрабілі значны крок уперад. Вось што з гэтага поваду гаворыць аграном Карэліцкай МТС Анастасія Горб:

— Заклік партыі і ўрада аб крутым уздыме сельскай гаспадаркі дапамог нашаму калгасу зрушыць з месца і пайсці ўтору. Цяпер калгаснікі добра разумеюць, што толькі развіццё ўсіх галін грамадскай гаспадаркі, сумленая і самаадданая праца могуць прынесці поспех. Узяць хоць-бы лён. Калісьці наш калгас меў за лён 375 тысяч рублёў прыбытку, а летась амаль у дзесяць раз больш: тры з паловай мільёны рублёў. Ільнаводства стала крыніцай грамадскага багацця.

Пра рост калгаснага дастатку сведчаць дзесяткі красамоўных даных. Два гады назад на калгаснай ферме гадавалася 375 галоў буйнай рагатай жывёлы, а зараз — звыш 700. Падвоілася паталоўе свіней, авечак, птушкі.

Няспынна расце ўраджайнасць калгасных палёў. У мінулым годзе атрымана ў сярэднім амаль па 13 ц збожжа, па 127 ц бульбы, па 8,1 ц ільносемя і па 6,2 ц ільновалакна.

Намнога вырасла вага працадзя. Летась калгаснікі на кожны працадзень атрымалі па 3 кг збожжа, па 2 кг бульбы, па 1,5 кг кармоў для жывёлы і па 6 рублёў грашыма. Акрамя таго, на ільняныя працэдні выдана 900 000 рублёў прэмій-надбавак. Перадавыя жывёлаводы атрымалі цялят і парсят у якасці дадатковай аплаты.

У мінулым годзе калгас «Новае жыццё» з'яўляўся ўдзельнікам Усесаюзнай сельскагаспадарчай выстаўкі. Ганаровага права ўдзелу ў выстаўцы ўдасціліся перадавікі арцельнай вытворчасці, пятаццаць з іх узнагароджана вялікімі і малымі срэбнымі медалямі. Даярка Ніна Шабан і звеннявая Соф'я Брэган узнагароджаны каштоўнымі падарункамі. Сёлета звыш 100 запольцаў з'яўляюцца кандыдатамі на выстаўку. У цэлым калгас будзе шырока прадстаўлены на выстаўцы прадукцыяй лёну, лубіну, гароху і коранеплодаў.

За ўздым грамадскай гаспадаркі самааддана змагаюцца жанчыны. Летась Анна Дзяшкевіч мела 450 працадзён. А такіх у калгасе многа. Дзве жанчыны з'яўляюцца брыгадзірамі, а 19 звеннявымі. Даяркі Вольга Дзяшкевіч і Ніна Шабан — ініцыятары спаборніцтва за атрыманне ад кожнай фуражнай каровы па 2 500 літраў малака.

Адна з многіх

Раніца. З зямлі павольна ўзнімаецца і хутка тае ў паветры ледзь прыкметны туман. Агністы дыск сонца толькі што выслізуў з-за лесу, і тысячы сонечных зайчыкаў забегалі, заіскрыліся ў водным люстры ракі Сервеч. У небе не моўкнуць трэлі жаваранкаў.

— Бач ты іх, распяваліся! І ім, мабыць, не спіцца... — прамовіла жанчына, што ішла берагам ракі.

Гэта была брыгадзір чацвёртай паляводчай брыгады Алена Жук. За паваротам пачыналася балота. Навакол, як кінуць вокам, віднеліся валкі торфу. «Вось

добра, што летась нарыхтавалі. Цяпер ён прасох і гатовы для кампосту», — разважала Жук.

— Добрай раніцы, Алена Венедыктаўна!

З неспадзеўкі жанчына ўздрыганулася. У некалькіх кроках ад яе стаяла Анастасія Горб. Карыя вочы агранома радасна блішчэлі. Загарэлымі рукамі яна трымала некалькі каліў кукурузы з карэньчыкамі.

— Добрай раніцы!

— Цікавішся, ці торф падсох? Мне здаецца, ужо можна кампаставаць. Я наведала пасевы кукурузы. Узяла каліўцы, каб выявіць, якія ўчасткі спачатку падкарміць.

— А мы сёння пачнем вазіць торф, — сказала брыгадзір.

— Правільна. Што сёння ўпусціш, тое цяжка навярстаць.

Жанчыны развіталіся.

Алена ішла вузкай сцяжынкай. Радавала вока дружная рунь, асабліва ўчасткі лёну. Маленькія расліны старанна цягнуліся ўгору і пачалі выходзіць у ёлачку. На кволых лісточках блішчэла раса. Дзе-ні-дзе ўжо выглядалі першыя кусцікі пустазелля.

Алена мімаволі перанеслася думкай на леташні агульны сход. Тады абмяркоўвалі абавязацельствы па вырошчванню лёну. Яна папрасіла слова...

— Маё звяно, — сказала яна, — бярэцца сабраць па 8 цэнтнераў сям'я і па 7 цэнтнераў валакна з гектара.

— Глядзі, дзяўчына, каб нізка не села, — пачуўся насмешлівы голас.

— Пры жаданні можна дабіцца і лепшых вынікаў, — адказала Алена. — Трэба толькі ўмела рукі прыкладзі. Я выклікаю на соцыялістычнае спаборніцтва.

... Непрыкметна ляцеў час. Дружна, з аганьком працавалі калгасніцы. Стараліся не пакінуць ні каліва пустазелля, падкармлівалі лянок па два, а то і па тры разы мінеральнымі ўгнаеннямі. Але мала хто мог зраўняцца са звяном Жук. Сваёй кіпучай энергіяй і настойлівасцю яна натхняла сябровак. Затое і вынікі былі бліскучыя. Звяно сабрала з кожнага гектара амаль па 10 ц ільносем'я і па 8 ц валакна. Жартачкі сказаць, кожны гектар пасеваў, якія даглядала звяно Алены, даў арцелі па 39 тысяч рублёў прыбытку. Такіх выдатных вынікаў дабіліся таксама звенні Евы Карачан і Соф'і Брэган.

Аднойчы па восені Алену выклікалі на паседжанне праўлення і даручылі кіраўніцтва брыгадай.

— Звяно тваё было перадавым і брыгада будзе першай, — сказаў ёй старшыня.

— А ці спраўлюся? — занепакоілася Жук.

— Чаму-ж не. Сёмая брыгада, якой кіруе Мар'я Шастэль, не торшая за тых брыгады, на чале якіх стаяць мужчыны. А будзе цяжка — звяртайся за дапамогай.

Прыпамінаючы тых дні, Алена адчула, што дарэмны былі страхі. Хоць сёлета вясна і зацягнулася, яе брыгада, як кажуць, не ўдарыла тварам у грязь. На палі вывезла каля трох тысяч тон гною і торфу. Лён,

Калгас «Новае жыццё» Карэліцкага раёна Гродзенскай вобласці атрымаў летась высокі ўраджай ільну. У сярэднім калгас здаў па 6,2 ц ільновалакна і па 8,1 ц ільносем'я з плошчы ў 108 гектараў. Калгас атрымаў 3 мільёны 500 тысяч рублёў прыбытку, не лічачы пшаніцы, макухі і цукру. На здымку: выплата грошай ільнаводам. Касір калгаса Ганна Гаманюк робіць разлік са звяном Лідзіі Дашкевіч, якому налічана 70 500 рублёў. Звеннявая Лідзія Дашкевіч атрымлівае 8 300 рублёў даплаты.

Фото І. Шышко

кукурузу, цукровыя буракі пасеяла своечасова і на самых лепшых участках. Усходы абяцаюць багаты ўраджай.

«Аднак супакойвацца рана», — думае брыгадзір.

Планы на будучае

Першыя поспехі ў паляводстве і жывёлагадоўлі не задавальняюць калгаснікаў.

Нядаўна агульны сход калгаса зацвердзіў перспектывыны план развіцця грамадскай гаспадаркі. Вырашана ў бягучым годзе атрымаць па 17 ц збожжа, па 180 ц бульбы, па 8,5 ц сям'я і па 7 ц валакна з гектара. Калі летась было надоена ў сярэднім па 1588 кг малака ад фуражнай каровы, то ў бягучым годзе намечана павялічыць удой да 2 тысяч кг. Даход арцелі павінен скласці да 6 мільёнаў рублёў.

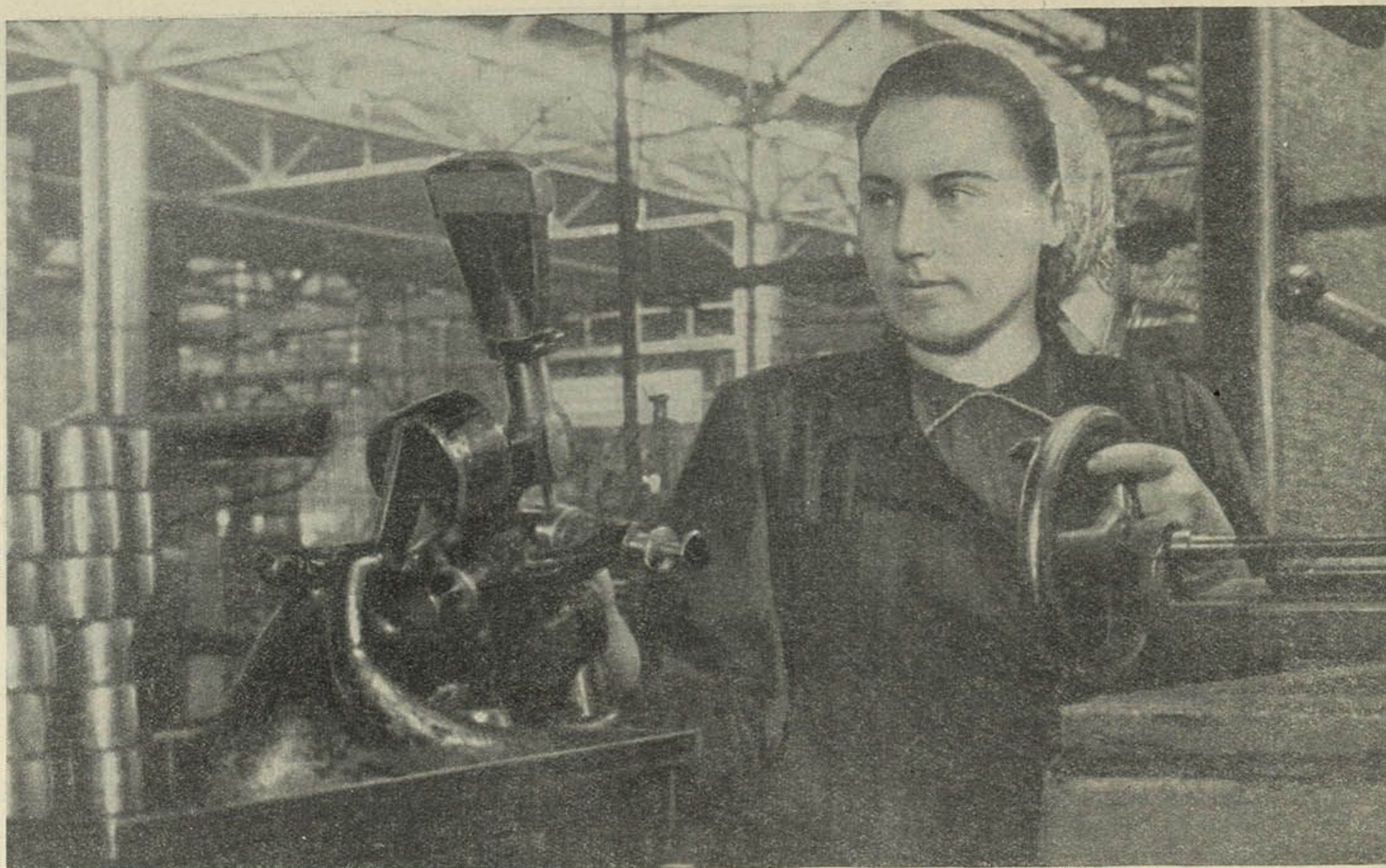
Важнай крыніцай павелічэння рэсурсаў збожжа для жывёлы з'явіцца сяўба кукурузы. Мяркуюцца пасеяць сто гектараў і атрымаць з кожнага не менш 20 ц зерня і па 400—600 ц зялёнай масы на сілас. Кукуруза, лубін і іншыя культуры зоймуць чысты папар.

Летам на берагах ракі Сервеч пачнецца будаўніцтва калгаснай ГЭС магутнасцю ў 120 кіловат, на што асігнавана паўтара мільёна рублёў.

Пройдзе некалькі год, і запольскія калгаснікі даб'юцца яшчэ лепшых вынікаў. Парукай таму — самаадданая праца, непахісная вера калгаснікаў у яшчэ больш радасную і светлую будучыню.

Калгас «Новае жыццё»,
Карэліцкі раён.

Г. ПАЛЯШУК

Маладзё Завода

У МАІМ бланкоце коратка адзначана: шліфоўшчыца Соф'я Кукша, цэх ролікава-падшыпнікавы.

У галаве прыкідваю пытанні, якія павінна высветліць у заўкоме, з начальнікам цэха, з самой Соф'яй. Стараюся ўдакладніць паслядоўнасць пытанняў, хоць загадзя ведаю, што сустрэча з героем нарыса або артыкула часта «ламае» такую паслядоўнасць і падказвае зусім новы план, новае рашэнне тэмы. Вельмі магчыма, што так можа здарыцца і на гэты раз.

У начальніка цэха мне ўдаецца «выціснуць» вельмі нямнога аб Соф'і. Начальнік цэха — чалавек негаваркі. Ён зазначае, хоць і выразна, але для мяне занадта каратка: Соф'я занята на апрацоўцы ролікаў для чыгуначнага транспарту; стаіць на канчатковай шліфоўцы, гэта значыць, выконвае самую адказную аперацыю; мае справу з дакладным вылічэннем у мікронах (мікрон — сотая доля чалавечага воласа), У Соф'і якасць прадукцыі

ідзе па дзевятаму класу. Норму выконвае на 150—200, а часам і на 300 працэнтаў...

— А яшчэ, яшчэ... — прашу начальніка цэха расказаць больш.

— Астатняе яна сама вам раскажа...

І вось я ў велізарным цэху роліка-падшыпнікаў, ля станка, дзе працуе Соф'я Кукша.

Першае знаёмства адбываецца ў нас неяк адразу, вельмі шчыра і сардэчна. У мяне такое адчуванне, быццам я ведаю Соф'ю даўно і зайшла да яе, як да старой знаёмай.

Уласна кажучы, біяграфія яе для мяне не ў навінку. Прыкладна, гады два назад з падобнай біяграфіяй сустрэла я на аўтазаводзе Машу Пятровіч, потым — дзяўчат на тонкасуконным камбінаце, на фабрыках імя Куйбышэва, імя Кагановіча. Гэта «звычайная біяграфія» вельмі характэрная для нашай моладзі, папоўніўшай рады беларускага рабочага класа.

На Мінскі шарыкападшыпнікавы завод Соня прышла ў 1951 годзе з вёскі Бягомльскага раёна,

пасля васьмі класаў сярэдняй школы. Уласна кажучы, завода яшчэ не было. Завод будаваўся і толькі пачынаў набіраць рабочую сілу. На завод, галоўным чынам, ішла моладзь: хлопцы і дзяўчаты сонінага ўзросту.

Разам са старэйшай сястрой, Фросяй, нясмела, няўпэўнена Соня ўвайшла ў аддзел кадраў. Сёстрам прапанавалі напісаць заявы і прыкласці патрэбныя дакументы. Дзяўчаты зрабілі ўсё, як ім было загадана, і пачалі чакаць вырашэння свайго лёсу. Праз некалькі дзён ім сказалі: прыняты. Фросю накіравалі ў інструментальны цэх, а Соню — у ролікава-падшыпнікавы. Спачатку Соня, як і астатнія вучні, знаёмілася з тэорыяй, праходзіла практыку, а потым пайшла на самастойную работу, стала на грубую шліфоўку ролікаў.

На здымку: лепшая шліфоўшчыца ролікава-падшыпнікавага цэха комсамолка Соф'я Кукша.

Фото П. Нікіціна

Два гады назад Соню перавялі на станок і даручылі ёй самую адказную аперацыю. Спачатку яна спужалася, хадзіла да начальніка цэха, плакала: не спраўлюся.

Ведаючы яе настойлівасць і добрасумленнасць у рабоце, начальнік і майстар цэха адмовілі:

— Падвучышся, справішся! Не святыя гаршкі лепяць.

Зараз Соня сваё дзённае заданне на гэтым складаным станку выконвае на 200, а часам і на 300 працэнтаў.

Соня — вельмі сімпатычны чалавек. І, трэба сказаць праўду, завіданая дзяўчына. Рослая, зграбная, з прыветнай усмешкай на свежых губах. Усмешка свеціцца ў яе жывых вачах і вельмі ўпрыгожвае твар.

Яна расказвае пра свае справы, пра справы сябровак:

— Абавязкова пазнаёмцеся, — кажа Соня, — з Марусяй Грышкавец. Яна прышла да нас у мінулым годзе, скончыўшы дзесяць класаў.

Я ўдзячна Соні: мне вельмі хочацца пазнаёміцца з Марусяй.

Гісторыя Марусі — гісторыя многіх дзесяцікласнікаў. Паступала ў Мінскі політэхнічны інстытут і не прайшла па конкурсу. Спачатку становішча, як і звычайна ў такіх выпадках для людзей яе ўзросту, здавалася безвыходным, амаль трагічным. Няма чаго граха таіць, быў і адчай, былі і слёзы: што далей рабіць?

Аднак добрая парада заўсёды ў час. У знаёмых, дзе спынілася Маруся, ёй парайлі:

— Ідзі на завод, не пашкадуеш.

Яна пайшла на Мінскі шарыкападшыпнікавы. Тут яе сустрэлі вельмі ветліва і ўважліва. Тры месяцы пабыла вучаніцай, а потым, як некалі Соня і Фрося, як і ўсе іншыя яе сяброўкі, пайшла працаваць самастойна. Адначасова з работай Маруся вучыцца зараз на трэцім курсе вячэрняга аўтамеханічнага тэхнікума, які дае званне тэхнолага. Аднак Маруся не збіраецца на гэтым закончыць вучобу. Яна марыць паступіць у політэхнічны інстытут.

І вядома — скончыць!

Любуюся спрытнымі, дакладнымі рухамі Марусі за станком і раптам задаю ёй пытанне, якое найбольш цікавіць і хвалюе мяне:

— Скажыце, Маруся: задаволены вы зараз сваім лёсам?..

Маруся ўскідае на мяне добра разумеючы погляд і жартам удакладняе:

— Вы хочаце спытаць: ці не лічу я сябе няшчасным чалавекам? Ды што вы! Ніколеккі! — смеецца яна. — Я вельмі задаво-

лена работай і зараз ужо сама не разумею, чаму многія хлопцы і дзяўчаты, асабліва іх маці, так баяцца работы на заводзе...

Маруся — не адзіная дзесяцікласніца на Мінскім шарыкападшыпнікавым. У другой змене, у другіх цэхах таксама працуюць дзесяцікласнікі. Адны ўжо вучацца завочна, другія збіраюцца паступаць на вучобу.

Маруся знаёміць мяне з наладчыкам Генадзіем Пагадаевым. Ён канчаў дзесяцігодку ў Вінніцы і таксама не прайшоў па конкурсу ў політэхнічны інстытут. У Мінск прыехаў да брата — старшага інжынера-канструктара тэхнічнага аддзела шарыкападшыпнікавага завода.

— Не прайсці па конкурсу ў інстытут — гэта яшчэ не самая вялікая бяда ў жыцці, — спакойна сустраў старэйшы брат першую жыццёвую няўдачу малодшага брата. — Давай, Генка, да нас на завод. Так і быць: вазьму цябе ў вучні...

Ён жартаваў, а Генадзію было не да жартаў. Старэйшы брат бачыў і разумеў яго настрой.

ПАРАСКА

Міхась КЛІМКОВІЧ

Ой, Параска ты, Праскоўя,
Брыгадзірша мілая,
Не выводзь мяне з здароўя,
Не разводзь і з сілаю.

У полі разам мы працуем,
З поля разам мы ідзем,
Разам вынікі падводзім,
Адначасна іх здаем.

А як вечар, — ты з брыгадай,
Раду зрадіўшы адна,
Спіш спакойна, я-ж без ладу
Ноч кручуся да відна.

Сніш ты косы і пракосы,
Я таксама косы сню,
Толькі мне такія косы
Сну, спакою не даюць.

За тваёй сачу брыгадай
З горкаю здагадкаю,
У вачах іх то спагада,
А то смех украдкаю.

Калі пойдзе гэтак далей —
Быць мне пераможаным.
У спаборніцтве-ж, казалі,
Гэтак не паложана.

Эх, Параска, мост між намі
Ці спалі, ці вымасці.
У спаборніцтве-ж, казалі,
Роўныя магчымасці!

— Ну, вось што, Генадзі, — сказаў ён, — ты не маленькі і сам ведаеш, што наша айчынная тэхніка ідзе ўперад нечувана хуткімі крокамі, што патрэбны заводам пісьменныя людзі. Скажу табе і пра тое, чаго не ведаеш: калі хочаш быць сапраўдным інжынерам, то раю спачатку паступіць на завод. Табе ў інстытуце будзе напалову лягчэй вучыцца, чым тым, хто паступае туды адразу пасля дзесяцігодкі, без усякіх тэхнічных ведаў, без практыкі, а толькі з такім вось, як у цябе зараз, «адчайным» настроем — ва што-б там ні стала вучыцца ў інстытуце і вельмі часта абы ў якім...

І Генадзі падарваўся на завод.

Гэты сур'ёзны юнак у акуларах не пакідае ўражання чалавека, якому «не пашанцавала». Добра вывучыўшы станкі, ён працуе зараз наладчыкам, сочыць за спраўнасцю станкоў.

— Гена ў нас за доктара: станкі нашы лечыць, — жартуюць дзяўчаты-шліфоўшчыцы.

Генадзі папраўляе акулары і адказвае дзяўчатам стрыманай усмешкай.

Паспрабуй, пазнай, каторай гэтая ўсмешка прызначаецца, калі тут усе дзяўчаты адна другой прыгажэй.

— Пакажыце мне хоць жаніхоўных, — жартам звяртаюся я да Соні Кукша і Марусі Грышкавец.

— Усе нашы. Гляньце, якія харошыя хлопцы на нашым заводзе.

Нічога не скажаш: хлопцы на шарыкападшыпнікавым не горшыя за дзяўчат.

Толькі паспявай спраўляць вяселлі!

* * *

Так распе і мужнее наша рабочая моладзь, моцнымі рукамі якой будуюцца заводы, перавыконваюцца вытворчыя планы, куюцца моц Радзімы.

Развітваюся з новымі сябрамі і пакідаю цэх.

... Цёплы майскі вецер прыгнаў аднекуль дажджавую хмарку. На момант засланіўшы сонца, яна шчодрымі прыгаршчамі спяшаецца напайць зямлю цяжкім срэбрам буйных цёплых кропель.

Жыватворны вясновы дожджык. Ён неабходны зямлі так, як неабходна радасць і шчасце мірнага жыцця майм добрым сябрам — дзяўчатам і хлопцам, што працуюць у заводскіх цэхах, як неабходна мірнае жыццё тым, хто сее і корміць хлебам людзей, як неабходна яно ўсім нам!

І. ІВАНОВА.

РАДЗІМА—

Шмат цудоўных школ, дзіцячых садоў і ясляў, палацаў піонераў і здраўніц адкрыта ў нашай краіне для шчаслівай савецкай дзетвары. Нашы дзеці растуць здаровыя, жыццерадасныя. Для іх Радзіма-маці аддае ўсё лепшае.

Вось яны — вясёлыя, загарэлыя, моцныя (здымак у авале).

Надоўга ў памяці дзяцей застанецца светлы дзень прыёму ў піонеры. На здымку ў цэнтры: старшая піонерважатая Мінскай сярэдняй школы № 12 Наталля Кюпар павязвае піонерскі гальштук вучаніцы другога класа Людзе Мурзінай.

Цікава правялі свае канікулы ў мінулым годзе вучні Мінскай сярэдняй школы № 21. Многія адпачывалі ў піонерскіх лагерах, некаторыя — у горадзе і пры школе. Займаліся гульнямі, спортам, праседжвалі за любімымі кнігамі. Але самае цікавае, аб чым усё жыццё будуць успамінаць вучні, — гэта турысцкі паход старэйшых класаў, арганізаваны выкладчыкам географіі Нінай Сямёнаўнай Круглянскай. Шмат новага ўбачылі юныя турысты ў паходзе, пра многае даведаліся, многаму навучыліся. А начоўкі пад адкрытым небам ля вогнішчаў, печаную ў попеле бульбу часта ўспамінаюць і цяпер. На здымку ўнізе: турысты на прывале.

На здымках справа (зверху ўніз):

Пры Мінскім Палацы піонераў працуе гурток «умелыя рукі». Дзяўчынкі пашылі і вышылі шмат розных рэчаў па беларускіх матывах. Вышывалі па ўласных замалёўках, зробленых у час падарожжа па родным краі.

Вялікай любоўю ў дзяцей карыстаецца мінская гарадская дзіцячая бібліятэка імя Нікалая Остроўскага. На здымку: вучаніца трэцяга класа Галя Павесьма атрымлівае кнігу ад бібліятэкаршы Зоі Закрэўскай.

Многа дзяцей адпачывае ў цудоўнай здраўніцы на беразе Чорнага мора — у піонерскім лагеры «Артэк».

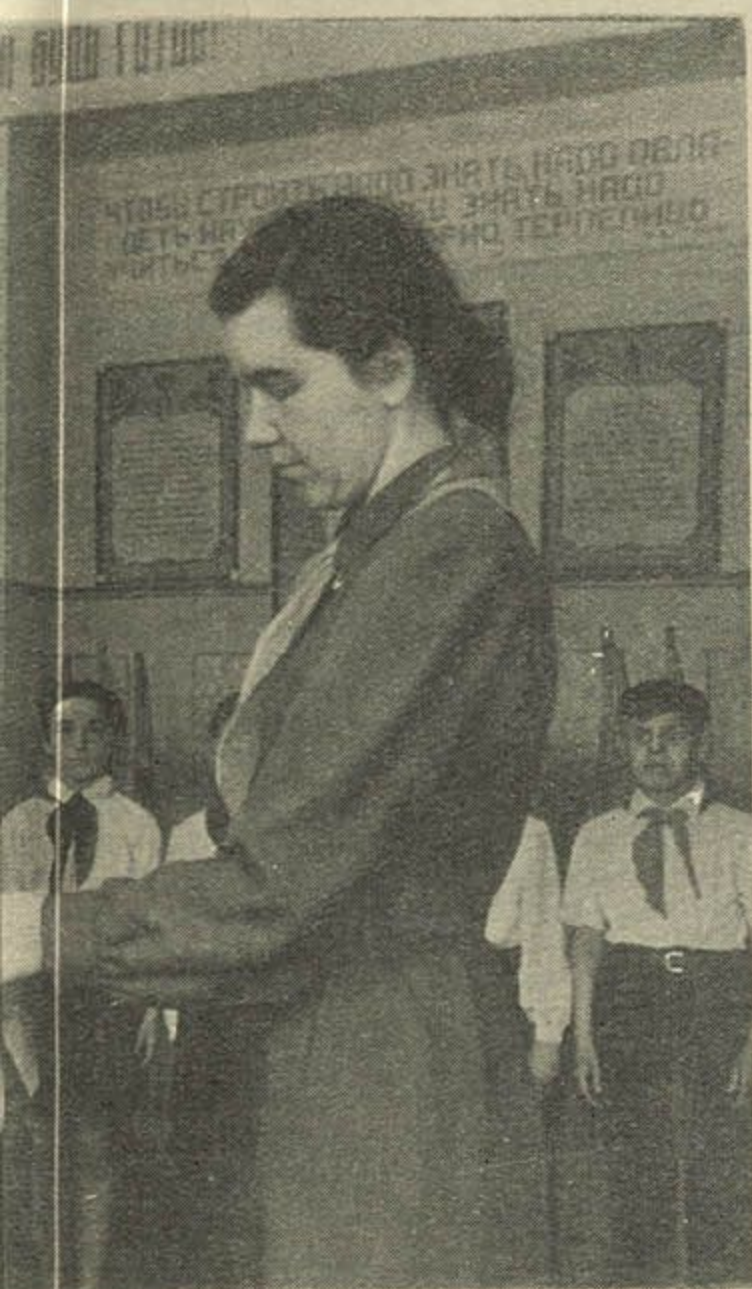
Фото І. Замыцкага, Ф. Чаховіча, П. Нікіціна, В. Токеля, В. Гундоруна, В. Дагаева.

Разумны адпачынак і добрае харчаванне атрымліваюць дзеці рабочых Баранавіцкага чыгуначнага вузла ў дзіцячым садзе № 20. На здымку: дзеці за гульнёй.

ДЗЕЦЯМ

у філіяле Мінскай музычнай школы
пры калгасе імя Гастэлы. На здымку:
у класе піяніна; выкладчык Л. Я. Рыб-
кіна, вучаніца — дачка калгасніка
Воля Плехавя.

Мал. В. Ждана

КАРЭЙСКІЯ сіроты прыбылі ў Галатчызну проста з пекла. Яшчэ нядаўна былі звычайнымі, шчаслівымі дзецьмі. Мелі бацькоў і родныя хаты. Хадзілі ў школы, дзе адзіным клопам былі дрэнныя адзнакі. Вольны ад навукі час праводзілі весела на схілах гары Маранбон у Пхен'яне і ў зялёных садах Анджу, Фанхе, Санчэна, Тэджона і іншых гарадоў поўначнай Карэі. Калі іх сустракала непрыемнасць, беглі да маці і хавалі твары ў фалдах іх доўгіх чорных спадніц, або шукалі суцяшэння ў сваіх разумных, моцных бацькоў. Жылі гэтак-жа, як мільёны іншых шчаслівых дзяцей.

Але аднаго дня прапала ўсё. На родныя гарады і вёскі наляцелі зграі жалезных машын смерці з праклятымі белымі зоркамі на закрыўленым крыллі. Неба заліло зямлю навалніцай агню. Зямля зрабілася пеклам, якое праглынула бацькоў і хаты, школы і месцы гульні.

Напалову звар'яцелыя з адчаю і распачы сіроты поўзалі па папалішчах, распазнаючы па прыметах адзежы крывавыя кавалкі людскога цела, якія былі астанкамі іх найдаражэйшых. Пасля ўцяклі ў горы, каб іх саміх не забілі. Некаторыя трапілі да партызанаў і сталі салдатамі. Іншыя тыднямі хаваліся ў лясах. Шмат памёрла з голаду. Астатнія ўцалелі, жывячыся лясным мохам і дарамі выпадкова спатканых салдацкіх кухань. На пачатку восені дайшла да іх адозва пхен'янскага радыё.

Пхен'янскае радыё заклікала на ўсю Карэю: «Дзеці без бацькоў і без прытулку, накіроўвайцеся да горада Сінідзу на кітайскай граніцы! Сіроты ваенныя, маршыруйце да Сінідзу! Адтуль дачакаецца эвакуацыі ў краіны, дзе няма вайны».

Добрыя людзі, поўныя самаахварнасці карэйскія настаўнікі данеслі той заклік да лясных гушчаў і да горных вяршынь. Паслухмяныя адозве, малыя згаладалыя пустэльнікі пакідалі лясы, якія ўратавалі іх ад смерці. Малыя партызаны з нахмуранымі брывамі неахвотна пакідалі свае горныя ўмацаванні. У бок Сінідзу рушыў паход, якога не было яшчэ ў гісторыі. Складала яго чатырыста распачлівых, галодных і абадраных дзяцей, з якіх старэйшаму было чатырнаццаць год, а самаму малодшаму дзевяць.

Малыя падарожнікі маршыравалі ноччу, а спалі днём. Ішлі праз чырвонае мора няспынных пажараў. Разрытая снарадамі зямля раніла іх босыя ногі. Неба над іх галовамі трашчала, як падаючы дах. Жалезныя драпежнікі з белымі зоркамі на крыллі праследавалі іх днём і ноччу. Як толькі неба пачынала свой ненавісны гул, чатырыста дзяцей у дрыжыхах прыпадалі да зямлі. Не ўсім удавалася ўкрыцца на час. Бывалі забітыя і параненыя. Многія дзяўчынкі малілі кіраўнікоў паходу: «Не кажыце нам ужо далей маршыраваць! Дазвольце нам застацца тут і памерці!»

Але карэйскія настаўнікі, якія кіравалі паходам дзяцей, нікому не дазвалялі добраахвотна паміраць. Параненых і хворых — не зважаючы на іх адпор — паднімалі з зямлі, хапалі за плечы і забіралі ў далейшы марш.

— Павінны вытрываць. Яшчэ дзень, яшчэ два дні, і не будзе ўжо вайны. Павінны перацярапець.

Праз дзесяць дзён маршу да Сінідзу дзеці трапілі ў стан нервовага анямлення і сталі да ўсяго абывакавымі. Застаўся толькі страх перад самалётамі. Гнаныя тым страхам, ішлі наперад і ўкрываліся. Укрываліся і ішлі наперад.

У Сінідзу дзяцей падзялілі на дзве групы. Палову адправілі ў Венгрыю, палову — у Польшчу.

Польскія супрацоўнікі дзіцячага дома даведліся пра страшэнныя пакуты сірот — амаль адразу пасля іх прыезду ў Галатчызну — ад прадстаўніка карэйскага Міністэрства асветы, які прывёз дзяцей з Сінідзу. Маладыя польскія выхавальніцы

Мар'ян Брандыс — выдатны пісьменнік і публіцыст сучаснай Польшчы. Асноўнай тэмай яго публіцыстычных выступленняў з'яўляецца барацьба народаў свету за мір.

Ніжэй мы друкуем урывак з кнігі Мар'яна Брандыса «Дом знойдзенага дзяцінства».

слухалі апавяданні маленькага карэйца з ветлівай усмешкай, з румянцам на шчоках і са слязьмі на вачах.

У тую памятную першую ноч, якая настала па прыездзе дзяцей, у дзіцячым доме ніхто не спаў.

Маленькія карэйцы — адразу-ж пасля таго як польскія выхавальнікі пакінулі спальню і пагасілі святло — асцярожна ссунуліся са сваіх белых ложкаў на падлогу. На самай справе на падлозе дзіцячага дома не было плечевых матраў для снання, як у іх родных хатах, але лічылі за лепшае спаць на голых дошках, чым на тых дзіўных мяккіх прадметах, на якіх чалавек адчуваў сябе нібы павешаным у паветры. Паклаліся спаць на гладкай выпаставанай плошчы так блізка адзін каля другога, як толькі было можна. Але акрамя такога пераходу, чужароднасць спальні не дазваляла ім заснуць. І вось ляжалі бяссонныя, настолькі стомленыя, што не мелі ўжо сіл нічога прыпамінаць ані думаць пра будучыню. Сухое ад каларыфераў, перасычанае вострым пахам пасты паветра раздражняла іх горлы, займала дыханне. З-за велізарных цёмных вокан, якіх не бачылі ніколі раней, палохаў вечер і, здавалася, сочаць за імі сотні злых, непрыязных вачэй. Не, у доме, які меўся стаць іх уласным домам, карэйскія сіроты ў тую першую ноч не чуліся добра і бяспечна.

У настаўніцкіх спальнях таксама не спалі. Польскія выхавальнікі перажывалі ў цішыні ночы ўсе падрабязнасці апавядання карэйскага дзеяча асветы. Кашмарныя малюнкi маршу да Сінідзу адганялі сон ад стомленых вачэй. Уражлівыя польскія сэрцы напаўняліся чуласцю і спагадай да няшчасных сірот.

Ва ўсіх настаўніцкіх пакоях аж да світання думалі і разважалі над спосабамі вызвалення малых прыбыльцаў ад цяжару страшэнных успамінаў.

Але ў тую першую ноч няшмат здолелі прыдумаць. Дні, якія пацягнуліся за ёю, былі нязмерна цяжкія.

Адсутнасць агульнай мовы лягла сцяной паміж польскімі гаспадарамі і чужаземнымі гасцямі. З дзецьмі нельга было дагаварыцца нават у найпрасцейшых справах. Польскі дзіцячы дом ператварыўся ў нейкую крыклівую, экзатычную птушарню. Што з таго, што польскія гаспадары адчувалі самыя сардэчныя пачуцці да асірацелых пісклят, якія выпалі з родных гнёздаў? Не маглі ім перадаць словамі тых пачуццяў, бо не ведалі іх свіргатлівай птушынай мовы.

Спытаеце, відаць, у той першы найцяжэйшы перыяд не было ў Галатчызне ніякіх перакладчыкаў? Чаму не: быў адзін перакладчык, дакладней кажучы, поўперакладчык, які толькі пачынаў вучыцца тлумачыць. Тым поўперакладчыкам быў чатырнаццацігадовы малы кареец Лі-Ван, бацькі якога некалі эмігравалі ў Савецкі Саюз і які з прычыны гэтага ведаў рускую мову. Але ад гэтага неспрактыкаванага тлумача, на чыю маладую галаву звалілася пасярэднясць ў тысячах дробных адміністрацыйных спраў, нельга было празмерна вымагаць. А ўрэшце і перакладчык, больш кваліфікаваны, чым Лі-Ван, не патрапіў-бы дапамагчы польскім выхавальцам перасіліць страшэннае недавер'е, з якім карычневыя сіроты, чых бацькоў замардавалі амерыканцы, адносіліся да кожнага чалавека са светлым адценнем скур.

Перамагчы гэтую няпэўнасць маглі толькі словы найбольш моцныя і непасрэдня — словы, якія перадаюцца не праз перакладчыка, але з сэрца да сэрца.

Такіх слоў у першы перыяд супольнага жыцця не было. Але на месца адсутных слоў прыйшлі з дапамогаю факты.

Не думайце, што гэта былі нейкія ўзнёслыя, векапомныя падзеі. Запэўніваю вас, што калі-б удзельнікам тых падзей казалі, што іх учынкi будуць некалі апісаны ў кнізе — кожны з тых сціплых працаўнікоў дзіцячага дома рассмяяўся-б вам

проста ў нос, а маці Парыпінска далажыла-б вам яшчэ на дадатак палонікам. Бо ўсё гэта былі самыя звычайныя дробныя факты звыкллага дня, на якія нармальна не звяртаюць увагі. Найпрасцейшыя водгукі людскога сэрца, якімі адзін чалавек дапамагае ў няшчасці другому чалавеку. Але ў Галатчызне менавіта гэтыя дробныя штодзенныя здарэнні адыгралі асноўную ролю. Было іх вельмі многа.

II

Першы з гэтых дробных фактаў здарыўся на чацвёртую або пятую раніцу па прыездзе дзяцей у Галатчызну, у часе сьнеданьня ў агульнай сталовай.

Сьнеданне ў той дзень было нібы малым аглядам перамогі пасля выйгранай бітвы. Мінутым вечарам была закончана астатняя прыкрая працэдура дэзінфекцыі і ўпарадкавання, і малыя карэйцы спусціліся на сьнеданне, упершыню прыбраныя ў новае адзенне польскага скаўцкага крою.

Дзвесце чырвоных скаўцкіх хустак расцвіло ў сталовай, як дзвесце пурпуровых макаў, надаючы ёй надзіва вясёлы і святочны выгляд. Нават прастуджаны лістапад за вокнамі аздобіў тую ўрачыстую раніцу анемічным бляскам позняга асенняга сонца.

Дзеці паселі за доўгія сталы, застаўленыя талеркамі са смачным малочным супам, і прыгатаваліся есці. Сталовую напоўніў шумны гул, які нічым не розніўся ад гулу, уласцівага ўсякаму падмацунку ва ўсякіх дзіцячых дамах.

Выхавацелькі праходжваліся паміж сталамі і з гонарам глядзелі на справу сваіх рук. З адчыненых дзвярэй кухні, засланяючы яе сваёй саліднай асобай, наглядала за сьнеданнем старшая кухарка Парыпінска. Кіраўніца кухні склала ўлюбёным рухам далоні на падоле блакітнага фартуха і з анэльскім выразам на румяным абліччы прыглядалася да сядзеўшага пры бліжэйшым stole чорнага худзенькага хлопчыка па імені Лі Дзонсуна, які з запалам злізваў малочны соус са сваёй лыжкі. Гэты чорны «Худзёчок» спадабаўся Парыпінскай з першага погляду і, каб не абцяжарваць памяці чужаземнымі імёнамі, назвала яго папросту «Петрусём». Нагляданне няспынна ўзрастаючага апетыту «Петруся» было на працягу чатырох дзён улюбёнейшым заняткам пачцівай кухаркі.

Той раніцай першы раз падавалі к сталу карэйскія дзяжурныя, што таксама было не малым дасягненнем. І акурат у тую хвіліну, калі выхавацелькі поўнымі заахвачанымі ўсмешкамі віталі малую Кім Хе-су, якая з набожным сканцэнтраваннем на круглым тварыку праходзіла паміж сталамі, несучы паднос, застаўлены фарфоравымі кубкамі, — акурат тады здарылася нешта страшэннае.

У вясёлую атмасферу залы ўварваўся прарэзлівы, істэрычны крык:

— Піхенгі! Піхенгі!

У сталовай ўмомант выбухнуў дзікі перапалох. Трэснулі адсунутыя сталы і лаўкі. Малая Кім Хе-су ўпала, б'ючы ўсё змесціва падноса, які трымала ў руках. Дзвесце дзяцей, затыкаючы пальцамі вушы і цяжка дыхаючы, прылягло да дошак падлогі.

¹ Самалёты! Самалёты!

У смяротнай цішыні, якая раптам настала, над дзіцячым домам пракаціўся гул пралятаючага самалёта. Быў гэта якраз пасажырскі самалёт, які рабіў свой звычайны пералёт з Варшавы ў Гданск.

Не паспелі яшчэ польскія выхавацелькі апрытомнець, як дзеці пачалі асцярожна паднімацца з зямлі. Іх пашарэўшыя тварыкі змяніліся да непазнавальнасці.

Першай прыйшла на дапамогу Парыпінска. Кіруючыся пачуццём матчынага сэрца, падышла да «Петруся», абняла абодвума рукамі яго чорную галоўку і прытуліла яе да свайго блакітнага фартуха.

— Петрусь, бойся бога, Петрусь!

Тады здарылася нешта дзіўнае. Пятэра, не, дзесяцэра іншых худых дзяцей скочыла да тоўстай кухаркі, і цэлы вяночак чорных галоўак пачаў туліцца да яе затлушчанага рабочага фартуха.

А Парыпінска абняла ўсе гэтыя галоўкі матчынымі рукамі і прыгарнула іх моцна да сябе. І хіба першы раз у жыцці гэтая дзельная жанчына страціла сваю прыроджаную вытрымку. З румяных шчок збегла ў яе ўся кроў, а губы затрэсліся, як у ліхаманцы.

— О, мае каханыя бедачкі... О, мае нябогі... О, мае каханыя бедачкі...

А карэйскія дзеці ўтуляліся ўсё мацней у блакітны фартух кухаркі, які быў такім-жа цёплым, як чорныя спадніцы іх змардаваных маці, і пахнуў даўнымі часамі, калі слова «піхенгі» не мела яшчэ свайго страшнага значэння.

На гэтым усё скончылася. Пасля той раніцы не здарылася ўжо больш нічога. Але тая кароткая ранішня сцэна ўнесла зусім новы тон у адносіны паміж карэйскімі дзецьмі і польскімі працаўнікамі дзіцячага дома. Мяркую, што ўласна кажучы тады худыя сіроты ўпершыню паверылі, што і сярод беласкурых палякаў можна знайсці прыяцеляў.

Другі факт, што захаваўся па сёння ў традыцыі дзіцячага дома як «Гісторыя пра хлопчыка, які не хацеў есці», адбыўся праз няпоўныя два тыдні пазней.

Гэты хлопчык, які называўся І Чун-хін, на працягу першых двух тыдняў жыцця ў Галатчызне трымаўся зусім нармальна, гэта значыць: да яго хутка звярнуўся гумар, ён за траіх і неўзабаве прыбыў у вазе на некалькі кілограмаў. Але праз два тыдні набыў нейкую падазроную высыпку, дык яго давалося аддзяліць ад сяброў і перавесці ў «ізалятку» пры палаце хворых. Тады ўсе яго паводзіны радыкальна змяніліся.

Хлопчык стаў невыносным для санітарак і ўпарта адмаўляўся прымаць яду. Пачалі яго мучыць злыя сны. Прасынаўся з крыкам сярод ночы. За два дні прыкметна страціў вагу.

У палаце хворых меркавалі, што хлопчык імкнецца такімі паводзінамі дабіцца звальнення з «ізаляткі». Урэшце, значна пазней, пасля пераадолення пачатковых моўных цяжкасцей, стала ясна, што прычына ранейшых яго паводзін была іншая.

І Чун-хін меў за сабою асабліва цяжкія перажыванні. Лісынманаўцы на яго вачах замучылі цэлую сям'ю: бацькоў і старэйшую сястру, а потым іх жывыя яшчэ цэлы кінулі ў магілу і прывалілі зямлэй.

Успамін пра тую экзекуцыю не пакідаў яго потым пад

градам бомбаў на працягу ўсяго эвакуацыйнага маршу. Будзіў яго той успамін начамі яшчэ ў дзіцячым доме ў Сінідзу, адкуль ён выехаў у Польшчу. Толькі на дарозе праз Кітай і Савецкі Саюз расейваўся пад напорам новых уражанняў. У вясёлай атмасферы дзіцячага дома ў Галатчыне, у шуме супольнага жыцця І Чун-хін зусім супакоіўся. Але ўжо ў першую адзіночую ноч у «ізаляцыі» ўспамін вярнуўся. Белы зручны ложкачак, на якім ён ляжаў, ператварыўся ў свежую магілу ў спаленай карэйскай вёсцы. З цемені папахалі ёнкі бацькоў і сястры. Горла І Чун-хіна сціснула спазма. З таго часу не мог ужо ні есці, ні спаць.

Тады-ж усёй гэтай гісторыі яшчэ не ведалі. Ведалі толькі, што праз тры дні ўпартай галадоўкі сітуацыя зрабілася сур'ёзнай. Пастанавілі прымяніць узмацняючыя ўколы і штучнае кармленне.

Але дырэктар дома прызнала, што перад умяшаннем медыцыны належыць яшчэ ужыць астатнюю выхаваўчую спробу. Даручыла перанесці ў свой кабінет прызначаную для хворага талерку манны. Паставіла яе на пісьмовым сталё. Побач расклала кнігу з прыгожымі ілюстрацыямі, а калі гэтая падрыхтоўка скончылася, запрасіла самога І Чун-хіна. Прывітала хлопчыка так сардэчна, як толькі сардэчна можна прывітаць другога чалавека, з якім няма ніякай іншай мовы, акрамя цёплай усмешкі, двума невялічкімі слоўцамі: «е» (так) і «анімінда» (не), а таксама ўжывання двух аднолькава ўбогіх жэстаў: падымання вялікага пальца для выказвання пахвалы і падымання малаго пальца ў знак заганы.

І Чун-хін паслухмяна заняў паказанае месца пры пісьмовым сталё, адкрытую кніжку асягнуў ледзь кутком вока, на манну нават не глянуў, пасля чаго стуліўся, асунуўся і пагрузіўся ў звычайную панурую прыгнечанасць.

Першая фраза гутаркі была кароткай.

Дырэктар, парушаючы суровы лекарскі наказ, паглядзіла І Чун-хіна па галоўцы, пасля чаго заахвочваючы паказала на талерку з маннай і з сардэчнай усмешкай падняла ўгору вялікі палец. Значыла гэта:

«Вельмі смачная гэтая манна. Скаштуй, дзіцятка».

І Чун-хін, не паднімаючы вачэй, адхіліў з агідай свой малы руды пальчык. Гэта значыла:

«Вельмі дрэнная, агідная. Млосна ад яе робіцца».

Потым настала доўгае, глухое маўчанне.

Дырэктар дома была старой спрактыкаванай выхавальніцай, мудрай жанчынай, апроч таго маці, якой вайна назаўсёды разарвала сэрца, забраўшы ад яе ўлюбёнага сына. Было ёй вельмі шкада рудога хлапчука, які сядзеў перад ёю у цяжкім смутку. Не ведала прычын гэтага смутку, але здагадалася аб яго прыродзе. Хацелася-б гэтага хлапчука за ўсякую цану пацешыць і прылашчыць, можа нават заплакаць разам з ім. Але каб разам плакаць, трэба сказаць сабе перад тым шмат слоў, а такіх слоў менавіта нехапала. Як жахліва адсутнасць агульнай мовы! Яшчэ ніколі дырэктар не адчувала сябе так бездапаможна, як у тую хвіліну, побач з гэтым малым чужаземцам, які знаходзіўся ў такой распачы.

Старалася зноў чула, як маці, усміхнуцца і ўзняла абедзве далоні з шырока разнятымі пальцамі. Гэта значыла:

«Ну, еш, сынку. Толькі дзесяць лыжак...»

Але І Чун-хін нецярпліва зморшчыў бровы і мармытнуў гнеўна:

— Анімінда.

Дырэктар зразумела, што дарэмна астатняя выхаваўчая спроба.

Праз хвіліну адчула сябе вельмі стомленай і вельмі адзінокай.

Апанавалі яе цяжкія ўспаміны, ад якіх баранілася кожную гадзіну дня з дапамогай напружанай працы. Яшчэ раз паглядзіла чорную бліскучую чупрыну хлопчыка і зноў узняла абедзве далоні з шырока разнятымі пальцамі:

«Ну, сынку: толькі дзесяць лыжак...»

Трымала ўзнятыя далоні вельмі доўга. Сама не ведала, як доўга.

Ачуныла ўрэшце тады, калі пачула, што па яе твары сцякае сляза.

Заўважыла, што малы І Чун-хін прыглядаецца да яе спадылба смутным, стомленым позіткам старога карэйскага мужыка.

Хутка сцерла з твару кампраметуючы довад слабасці і са свежай энергіяй узняла ўгору пальцы:

«Ну, сыночак...»

Настаў доўгі пакутлівы перапынак, у часе якога выразна чулася цяжкое, перарывістае сапенне І Чун-хіна.

Потым у бок дырэктара асцярожна высунулася малая рудая рука з разнятымі пяцьма пальцамі.

І Чун-хін, моцна крывячыся, з'еў пяць лыжак астыўшай кашы. Тады дырэктар адчула сябе такой шчаслівай, якой не была яшчэ ніколі пасля смерці сына. Устала з-за пісьмовага стала, села побач з малым карэйцам і, парушаючы невядома ў які раз лекарскі наказ, прытуліла да сябе хлопчыка моцнымі матчынымі абдымкамі.

Потым разам пачалі праглядаць ілюстрацыі. А калі кніжка была ўжо прагледжана да паловы, дырэктар, не здымаючы рукі з плячэй хлопчыка, рухам, такім асцярожным, нібы баялася разбіць нешта каштоўнае і крохкае, паднесла да яго вачэй сваю другую руку з разнятымі пяцьма пальцамі:

«Сыночак!»

І Чун-хін, моцна пацягваючы носам, з'еў да канца ўжо зусім згусцелую манну.

Прагледзеўшы ўсе ілюстрацыі, хлопчык падняў вочы ад кніжкі і глянуў на дырэктара такім вокам, нібы меўся ёй шмат, вельмі шмат чаго сказаць. Але шапнуў толькі адно кароткае слова:

— Амоні.

Па-карэйску гэта значыла: мама.

Гэта толькі два факты, выбраныя сярод соцень іншых, да іх падобных здарэнняў першага перыяду. Добра запомніце і не забывайце пра іх у часе нашага далейшага падарожжа па сённяшнім радасным дзіцячым доме ў Галатчыне. Бо менавіта з такіх дробных штодзенных фактаў чалавечай дабраты паўстаў мост, па якім спакутаваныя карэйскія сіроты перайшлі над бяздоннем ваенных перажыванняў на бераг знойдзенага дзяцінства.

Пераклад з польскай мовы.

МАСТАЦТВА польскага НАРОДА

Хелмонскі Юзэф. «Тройка».

Адкрытая ў Мінску выстаўка польскага выяўленчага мастацтва з'яўляецца выдатнай падзеяй у культурным жыцці беларускай рэспублікі, садзейнічае далейшаму развіццю дружбы паміж Савецкім Саюзам і польскім народам.

На выстаўцы прадстаўлены творы польскага выяўленчага мастацтва ў жывапісе і графіцы, створаныя з канца XVIII стагоддзя да нашых дзён. Старэйшым экспанатам выстаўкі з'яўляецца «Аўтапартрэт» мастака Марцэлі Бачарэлі (напісаны каля 1785 г.), творы якога характарызуюць барацьбу на-

цыянальных тэндэнцый за стагнаўленне рэалістычнага польскага мастацтва.

Вялікімі майстрамі польскага выяўленчага мастацтва другой палавіны XIX стагоддзя з'явіліся Ян Матэйка і Артур Гротгер. Абодва яны мастакі гістарычнага жанру: Матэйка — даўняга мінулага Польшчы, а Гротгер — часу паўстання 1863 года («Пераход граніцы» і інш.).

Сярод вялікай групы мастакоў-жанрыстаў і пейзажыстаў таго часу выдзяляецца Ю. Хелмонскі, чые карціны («Тройка» 1880 г. і інш.) навяяны творами

перадавых рускіх мастакоў канца XIX стагоддзя.

Паказам карэннай перабудовы польскага мастацтва з'яўляюцца творы сучаснага польскага мастацтва, якія экспануюцца ў раздзеле «Мастацтва новай Польшчы». Фактычна гэтыя карціны створаны на працягу апошніх 5—6 год. Яны сведчаць аб тых карэнных зменах, якія за гэты час адбыліся ў польскім мастацтве. Характар творчасці польскіх мастакоў, якая раней была блізкай да буржуазнай эстэтыкі і доўгі час знаходзілася пад уплывам розных фармалістычных плыней, цяпер змяняецца з кожным днём. Яна канчаткова заваявана новай тэматыкай, у якой польскія мастакі імкнуцца адлюстраваць сацыялістычную рэчаіснасць польскага народа, які будзе новае жыццё.

У мастацкіх творах яны ад-

люстроўваюць гарачую любоў да сваёй цудоўнай радзімы, паказваюць яе прыгажосць, творчую працу сыноў польскага народа.

Соцыялістычным рэалізмам прасякнута на выстаўцы большасць карцін. Нароўні з паказам хваляючых гістарычных падзей — рэвалюцыйнай барацьбы польскага народа супроць царскага ўрада і правіцеляў панскай Польшчы, геройскай барацьбы супроць фашысцкіх захопнікаў — паказана сённяшняе жыццё польскага народа. Яно знайшло адлюстраванне ў карцінах Е. Патшыбоўскага («Прыём у партыю ў «Новай Гуце»), А. Врублеўскага («На сходзе»), В. Фангора («Карэйская маці») і інш., у выдатных графічных творах, у кніжных ілюстрацыях, у сатыры і ў плакаце.

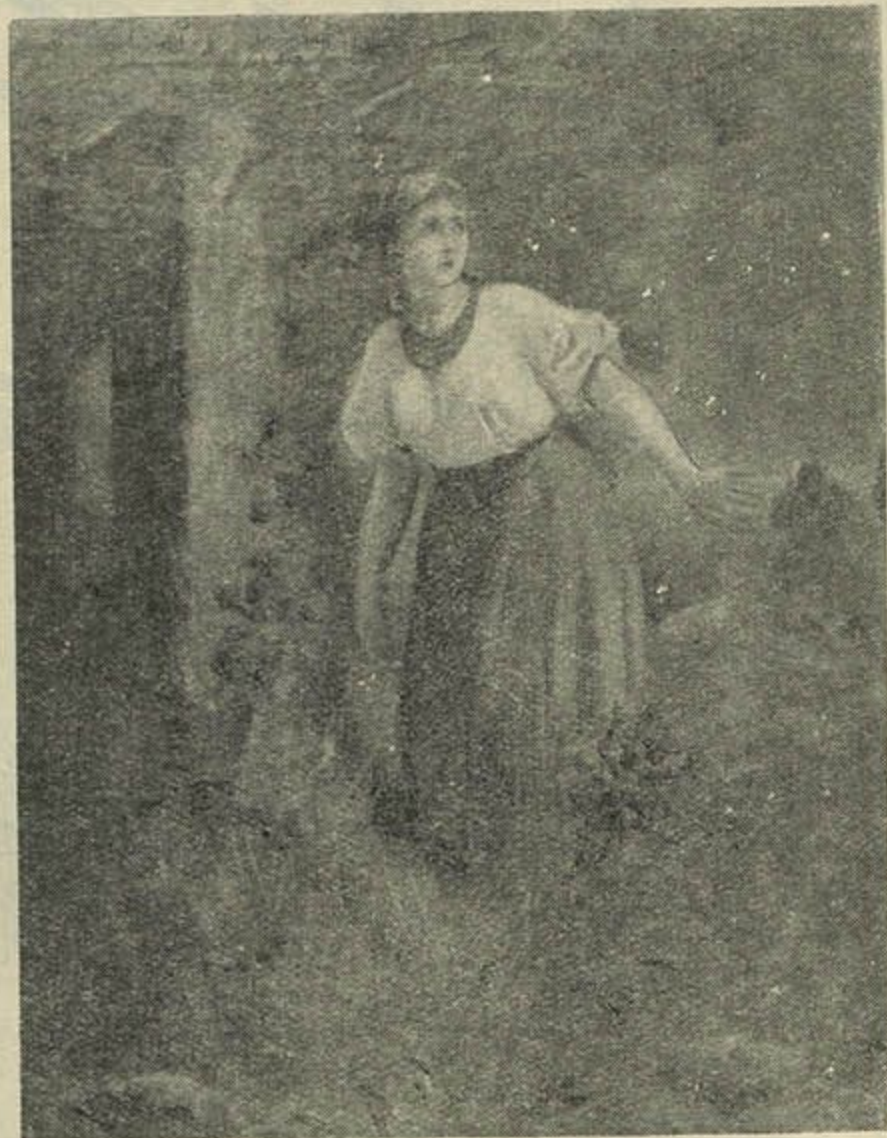
С. ПАЛЕЕС

Глеб Томаш. «На чужыну за хлебам».

Фангор Войцэх. «Карэйская маці».

Гротгер Артур. «Пераход граніцы».

У ДЗІЦЯЧЫ САД...

Сёння зноў у сад дзіцячы
Я іду... і — не заплачу,
Бо я вельмі, вельмі рад,
Што іду ў дзіцячы сад.
Нас усіх ў дзіцячым садзе
Ужо чакае цёця Надзя...
А яна — зусім не «цёця»,
Яна цёця — на рабоце,
На дзяжурстве, пры даглядзе.
Дома яна — проста Надзя,
Гэтак кліча яе мама
І маленькі брат таксама.
Невялікая па росту,
Нам яна падружка проста.

Дзеці ўсе ў дзіцячым садзе
Вельмі любяць цёцю Надзю.
Тут мы цэлы дзень гуляем,
Лепім цацкі, выстрыгаем
З надрукованай паперы
Дом, дзе вокны ёсць і дзверы.
Нас кладуць там на спачынак
Кожны дзень, пасля абеду.
Спім усе па дзве гадзіны,
Нават Юрка-непасада.
Вечарам прыходзяць мамы
І бяруць усіх дадому.
А у нас тут дом таксама,
Мы і тут усе як дома.

Хворы Янка

Разбудзіла мама Янку.
Янка сонна жмурыць вочы,
Затуліўся за фіранку
І устаць зусім не хоча.
Мама кажа: «Устань, сыночак,
Час табе збірацца ў школу!»
А сыночак заплюшчыў вочы,
А сыночак невясёлы.
Мама мацае галоўку,
Суне градуснік пад паху,
Янка не казаў ні слоўка,
Толькі охаў, толькі ахаў.
Двойка тоўстая ў журнале
За задачкі ўстала ўчора.
А за двойку не пахваляць!

Лепш прыкінуцца, што хворы.
«Што баліць?» — пытае мама.
«Ой, баляць, — гаворыць
Янка, —
Ногі... галава — таксама»,
І схаваўся за фіранку.
Доктар глянуў, хмурыць бровы,
Грудзі выстукаў і плечы,
Кажа маме: «Ён — здаровы!
А здаровых — мы не лечым».
Янку сорам — чуць не плача:
«Мамачка, сястрычка Люда!
Буду лепш рашаць задачы,
А хварэць так больш не буду».

Мал. В. Ціхановіча

ЛОЛА ВІЛЬЯКОРТА ДЭ ВІДАУРЭ,
гватэмальская пісьменніца

Апавяданне-быль

З НЕЗАШКЛЁНЫХ вокнаў школы адкрываецца шырокі выгляд на вёску. Чарнамазія, цікаўныя, з хітраватымі тварыкамі, дзеці прабуюць зазірнуць з вуліцы ўнутр класа. Настаўніца сказала ім, што, магчыма, у сераду прыедуць з горада двое паноў, каб праэкзаменаваць іх у сувязі з заканчэннем навучальнага года. Вось чаму дзеці, апранутыя ва ўсё лепшае, што ў іх ёсць, ужо з шостага гадзіны раніцы тоўляцца вакол дома, дзе змяшчаецца ўбогая сельская школа.

Паны ў суправаджэнні ўпраўляючага сядзібай ужо прыбылі і чакаюць пачатку экзаменаў. Маладая, гадоў дваццаці, настаўніца тым часам занята апошнімі прыгатаваннямі: кладзе на стол пер'і, расстаўляе чарнільніцы, дастае экзаменацыйны журнал. Бледная і худая, яна падобна на дзяўчынку. Каля яе стаіць дзіця гадоў чатырох — яе сыноч. Ён яшчэ блядней маці і з выгляду зусім хворы.

Нарэшце настаўніца выходзіць у калідор і жалезнай калатушкай некалькі раз б'е па рэйцы, якая вісіць на вярхоўцы. Пачуўшы сігнал, дзеці бягуць да школы. Пры ўваходзе ў клас, яны, улавіўшы погляд настаўніцы, прыгладжваюць растрэпаныя валасы і звонкім голасам вымаўляюць:

— Добры дзень!

Экзамены праходзяць хутка. Дзеці паказваюць, чаму яны навучыліся: чытаюць, пішуць, лічаць. На сваіх маленькіх аспідных дошках яны малююць тое, што захавалася ў іх памяці

за год вучобы ў школе: самалёт, які пралятае кожную раніцу а дзесятай гадзіне над фермай; карова дона Ніколаса, прывязаная ля абочыны дарогі, і побач з ёю цялё; школа з бела-блакітным сцяжком, пашытым настаўніцай і прымацаваным ёю-ж да саламянай страхі; цэркву і могілкі... Уткнуўшыся носікамі ў свае чорныя дошкі, трыццаць дзяцей з велізарным захапленнем старанна малююць.

Пасля экзамену яны ідуць ва двор фермы і паказваюць прыехаўшым педагогам свае малюсенькія, старанна апрацаваныя ўчасткі, курэй, клетку з трусікам. А маленькі, з уздутым живоцікам і крывымі ножкамі сын гаспадарскай кухаркі бяжыць паказваць парасё, якое ён выкарміў адкідамі з кухні.

Хлопчыкі задаволены. Экзамінатары віншуюць настаўніцу. Яна чырванее ад хвалявання.

— Трэба было-б, — гаворыць адзін з экзамінатараў, — адзначыць у нашых вывадах работу настаўніцы.

— Не варта, — ціха заўважае ўпраўляючы, нахіліўшыся да прыезджых. — Не варта, — паўтарае ён яшчэ цішэй. — Гаспадар не хоча, каб дзеці яго батракоў навучыліся чаму-небудзь. Калі настаўнік прыкладае шмат старанняў, ён яго зараз-жа звальняе.

— Гэта нас не датычыць, — прырэчаць яму. — Праца гэтай жанчыны заслугоўвае пахвалы.

— Небарака! — ускрыквае ўпраўляючы. — Яна прыбыла сюды з цяжкой малярый. Зараз паправілася і без стомы працуе, каб пракарміць сябе і дзіця. Калі вы пахваліце яе, дон Ото зараз-жа выганіць яе вон.

— Гэтага не можа быць! Але калі ён такі варвар, трэба растлумачыць яму, што заслугі сваіх падначаленых трэба цаніць.

Упраўляючы кінуў спачувальны погляд на настаўніцу, якая ў другім кутку пакоя спакойна збірала сшыткі сваіх вучняў і нічога не чула.

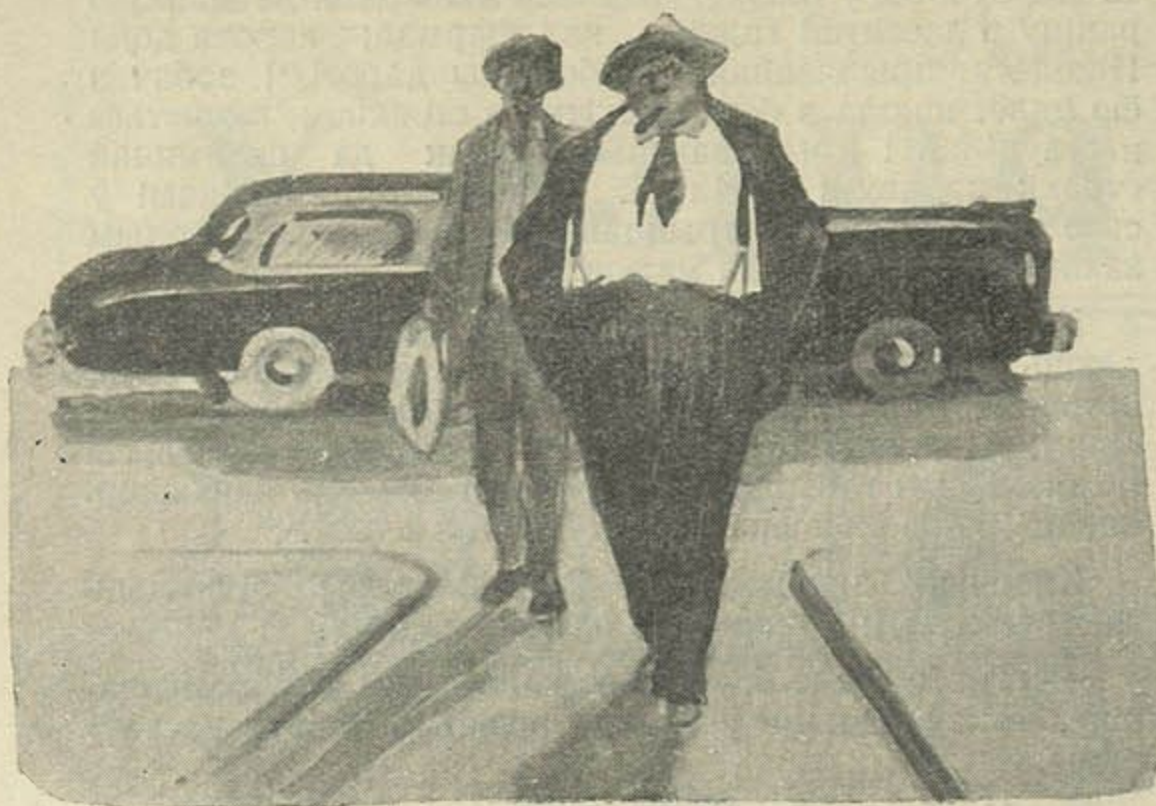
Пачаліся канікулы. Аднойчы з горада прыехаў у сваю сядзібу дон Ото. Гэта быў чалавек з чырвоным азызлым тварам і тонкімі губамі. Трымаючы ў роце тоўстую сігару, ён абыходзіў маёнтак.

— Як справы ў школе? — спытаў ён.

— Добра... усё добра, — адказаў ўпраўляючы.

— Мм... — прамычэў гаспадар. — Пакажыце вывады.

Ён уткнуў свае блізарукія вочы ў паперу і паглыбіўся ў чытанне. Раптам, рэзка падняўшы галаву, у ярасці працадзіў праз зубы:

— Індзейскія галадранцы навучыліся чытаць!.. Колькі атрымлівае гэтае дзеўчана?

— Восем пезо і харчаванне.

— Хто быў настаўнікам у мінулым годзе?

— Дон Мундо Гарсія. Не памятаеце? Ён атрымліваў дванаццаць пезо і харчаванне. Ён дапамагаў у канторы і толькі рабіў выгляд, што працуе ў школе. Дзеці яго не любілі. Гультай ды акрамя таго яшчэ малапісьменны чалавек...

— Што ён зараз робіць?

— Лодырнічае ў сябе на вёсцы.

— Запрасіце яго і прызначце яму пятнаццаць пезо.

Прайшлі канікулы. І калі настаўніца вярнулася ў маёнтак, аказалася, што яе месца занята.

У дажджлівы, сумны дзень яна пайшла з фермы, несучы на руках хворае дзіця. Каб не памерці з голаду, яна згадзілася за мізэрныя грашы працаваць прачкай на суседняй ферме. Вачыма, поўнымі суму, яна ў апошні раз паглядзела на школу, дзе, хоць і не надоўга, набыла душэўны спакой. Воддаль яна ўбачыла маленькі бела-блакітны сцяг, які ветліва развяваўся на ветры, як-бы жадаючы выказаць ёй сваё спачуванне.

З МІНУЛАГА

ПАПЛЕЧНІЦА ВУЧОНАГА

ПРАСЛАЎЛЕНЫ сын беларускага народа, адзін з выдатных даследчыкаў Сібіры, Іван Дзяменцевіч Чэрскі ўсё сваё жыццё аддаў радзіме і навучы. За ўдзел у паўстанні 1861—64 гадоў царскі ўрад саслаў Чэрскага ў Сібір. Ён жыў у Іркуцку ў невялікім доміку беднай удавы. Дочкі удавы, Марфа і Вольга, ахоўваючы здароўе маці, працавалі не пакладаючы рук.

Чэрскаму падабалася скромная, але з цвёрдым характарам Марфа. Ён дапамагаў ёй вучыцца. Сучаснік Чэрскага пісаў: «Як многія з яго суайчыннікаў, якія пасяліліся ў Сібіры, ён ажаніўся на дзяўчыне з простага звання... Ён здолеў з дзяўчыны прастай і амаль непісьменнай падрыхтаваць сабе цудоўную памочніцу, якая ўмела калектыраваць і праводзіць назіранні і перапісваць без малейшай памылкі яго творы са складанымі навуковымі тэрмінамі і латынню».

Чэрскі правёў шмат экспедыцый у нявыведаныя раёны Сібіры. Даследчыкам даводзілася пераадоўваць горы і рэкі, прабівацца праз снежныя заносы, блукаць па тайзе, часта заставацца без ежы і начаваць у зімовую сцюжу пад адкрытым небам. Марфа Паўлаўна ніколі не наракала на цяжкасці жыцця. Наадварот, яна заўсёды падтрымлівала мужа і яго таварышаў, старалася развеяць цяжкія думкі. Гэтая прстая і скромная жанчына мела здзіўляючую энергію і цвёрдасць характару.

Найцяжэйшым выпрабаваннем была апошняя экспедыцыя Чэрскага ва Усходнюю Сібір. З вялікай цяжасцю Іван Дзяменцевіч дабіўся дазволу на правядзенне экспедыцыі. Для гэтага ён мусіў пабываць у Пецярбургу, куды яму, як удзельніку паўстання на Беларусі ў 1861—64 гг., ледзь дазволілі ўезд. Здароўе Чэрскага было вельмі слабое, але ён стараўся не паказваць гэтага.

Марфа Паўлаўна нават не магла прарэчыць мужу, бо ведала, што ён не зменіць свайго рашэння.

Царскі ўрад, які будаваў палацы для багаццяў, турмы ды цэрквы для працоўных, пашкадаваў грошай для экспедыцыі, і Чэрскі накіраваўся ў доўгую дарогу без належнага харчавання і абсталявання.

Без страху і сумненняў пачаў Чэрскі і яго спадарожнікі цяжкі шлях. Да Верхне-Калымска экспедыцыя дабралася к зіме. Было пройдзена больш двух тысяч кілометраў па тайзе, балотах, гарах, вывучаны былі Якутаў, сабрана шмат каштоўных матэрыялаў па геаграфіі Якуціі. А колькі новага адкрылася для Марфы Чэрскай — батаніка і заолага экспедыцыі!

Жыць у Верхне-Калымску было вельмі цяжка. Сродкі Чэрскіх канчаліся. Яны не маглі ўжо купляць тлушчы нават для свайго 12-гадовага сына Аляксандра. Сама Чэрская пра гэты час пісала:

... Больш трох месяцаў не было свечак. Палярная ноч цягнулася паўтара мсяца, мороз быў 46°, і нягледзячы на ўсё гэта, работа ішла кожны дзень без перапынку пры газоўцы з цюленевага тлушчу. Хлеб раз на тыдзень, на свята...».

У Верхне-Калымску пражылі да чэрвеня 1892 года. Калі Калыма ачысцілася ад ільду, экспедыцыя рушыла ў дарогу. К таму часу здароўе Івана Дзяменцевіча пагоршала. Адчувалася, што ён хутка памрэ. Але вучоны не баяўся смерці. Ён стараўся падрабязна азнаёміць жонку з задачай экспедыцыі і прасіў у выпадку яго смерці працягваць і закончыць экспедыцыю.

25 чэрвеня 1892 года, на 25 дзень пасля выхаду з Верхне-Калымска, Чэрскі памёр. Грабцы прычалілі да берага. Уначы разгулялася страшэнная навальні-

ца. Раніцай цела вучонага было перанесена ў лодку, і даследчыкі паплылі далей. Іван Дзяменцевіч быў пахаваны ля вусця ракі Амалон. Яго магілу часта наведвалі людзі з невялікага сібірскага племя юкагіраў.

Марфа Паўлаўна выканала заповіт мужа і давяла экспедыцыю да канца. Ад Ледавітага акіяна яна ехала і на аленях, і на сабаках і толькі ў 1894 годзе вярнулася з сынам у Іркуцк.

У Іркуцку група вучоных наладзіла Чэрскай цёплую сустрэчу. Уся перадавая Расія спачувала стойкай папличніцы вучонага. Калі Марфе Паўлаўне казалі, што па ўсёй краіне збіраюць для яе сына Аляксандра грошы, каб даць яму магчымасць атрымаць адукацыю, Чэрская падзякавала за ўвагу і сказала: «Перадайце гэтыя грошы тым вучням, якія жывуць бедна».

Вучоныя нашай радзімы здзейснілі шмат казачных подзвігаў у імя навукі. Сярод іх зоркай першай велічыні з'яе імя дачкі простага народа Марфы Паўлаўны Чэрскай, якая паказала свету выдатны прыклад вернасці прыяцелю жыцця, вернасці яго пачэснай і цяжкой справе. Яе імя асабліва дорага нам — землякам І. Д. Чэрскага.

М. МЕЛЬНИКАЎ

НАШ КАЛЯНДАР

НАРОДНЫ ГЕРОЙ

Едучы па чыгунцы Гомель — Харкаў, вы сустрэнеце здавалася-б нічым не прыкметны гарадок Шчорс. Ubачыце домікі, патануўшыя ў зеляніне, акружаныя градкамі, дзе побач са сланечнікамі выцягнулася красуня-кукуруза.

Аднак, паглядаючы з акна вагона на вішнёвыя сады і пабеленыя домікі, вы будзеце думаць не пра іх, а пра таго, чыё імя носіць гарадок, пра Нікалаа Аляксандравіча Шчорса — легендарнага героя грамадзянскай вайны. Тут ён нарадзіўся (6 чэрвеня 1895 года), тут і вырас. Адсюль, з берагоў цяхай ракі Сноў, пачаў цяжкі шлях барацьбы супроць ворагаў тады яшчэ маладой Совецкай рэспублікі.

Гэта былі цяжкія для нашай Радзімы часы. У самым пачатку 1918 года ўзброеныя да зубоў полчышчы германскага кайзера ўварваліся ў межы Совецкай рэспублікі, пагражаючы змесці заваёвы Вялікага Кастрычніка і зноў заняволіць наш народ.

В. І. Ленін кінуў тады заклік: «Соцыялістычная айчына ў небяспецы!». Гэты заклік знайшоў водгук у сэрцах мільёнаў савецкіх людзей і даляцеў да пасёлка Сноўск, дзе ў той час жыў Н. А. Шчорс, які толькі што вярнуўся з дзеючай арміі. Сын рабочага-чыгуначніка, ён адразу звязаўся з чыгуначнікамі, сярод якіх было нямала знаёмых, арганізаваў невялікі, але моцна спаяны атрад, дастаў зброю. Ужо вясной 1918 года атрад выступіў на фронт. Летам таго-ж года Шчорс у

Маскве сустрэўся з В. І. Леніным. Вялікі правадыр уважліва выслухаў Шчорса і абяцаў аказаць дапамогу ўкраінскім паўстанцкім атрадам. Калі важак паўстанцаў вярнуўся на Украіну, з Совецкай Расіі пачалі прыбываць зброя, боепрыпасы, абмундзіраванне. Партызанскія атрады зводзіліся ў батальёны, палкі, дывізіі. 1-ы Украінскі савецкі полк імя Багуна ўзначаліў сам Шчорс. Дзякуючы яго намаганням, выключнай энергіі і настойлівасці полк хутка стаў узорным. У ім панавалі дух высокай дысцыпліны і сапраўднага вайсковага таварыства.

Але «мірная» падрыхтоўка не зацягнулася. У сярэдзіне лістапада В. І. Ленін даў Шчорсу дырэктыву ўказанні прыняць хутэйшыя меры для вызвалення Украіны ад акупантаў. У адкрытых баях з захопнікамі асабліва ярка праявіліся незвычайныя здольнасці маладога камандзіра. Па-майстэрску маневруючы, ён рашуча наносіў кайзераўскаму войску ўдары з флангаў і тылу і вымушае ўцякаць.

У студзені 1919 года байцы Шчорса падышлі да Кіева. Ля сяла Бровары, на падступах да старажытнага горада, завязаўся жорсткі бой. Напружанне расло з кожнай хвілінай. Адвага і ўменне шчорсаўскіх байцоў вырашылі выхад бою. Разбітыя і дэмаралізаваныя кайзераўскія салдаты, не вытрымаўшы жалезнага націску, вымушаны былі ратавацца ўцекамі. 6 лютага палкі Шчорса з перамогай уступілі ў Кіеў. Хут-

ка нямецкія захопнікі былі выгнаны з усёй Украіны.

За доблесць і адвагу, праяўленыя ў барацьбе супроць ворагаў соцыялістычнай айчыны, Багунскі і Тарашчанскі палкі былі ўзнагароджаны пачэснымі чырвонымі сцягамі, а іх камандзірам — Шчорсу і Бажэнка — уручана ганаровая рэвалюцыйная зброя.

Аднак барацьба не скончылася. У канцы лета ўзброеныя імперыялістамі Англіі і ЗША полчышчы Дзенікіна захапілі левабярэжную Украіну і занялі Кіеў. З захаду на Украіну ўварваліся польскія белагвардзейцы. Узнялі галовы і банды Пятлюры, якія аправіліся за рубяжом.

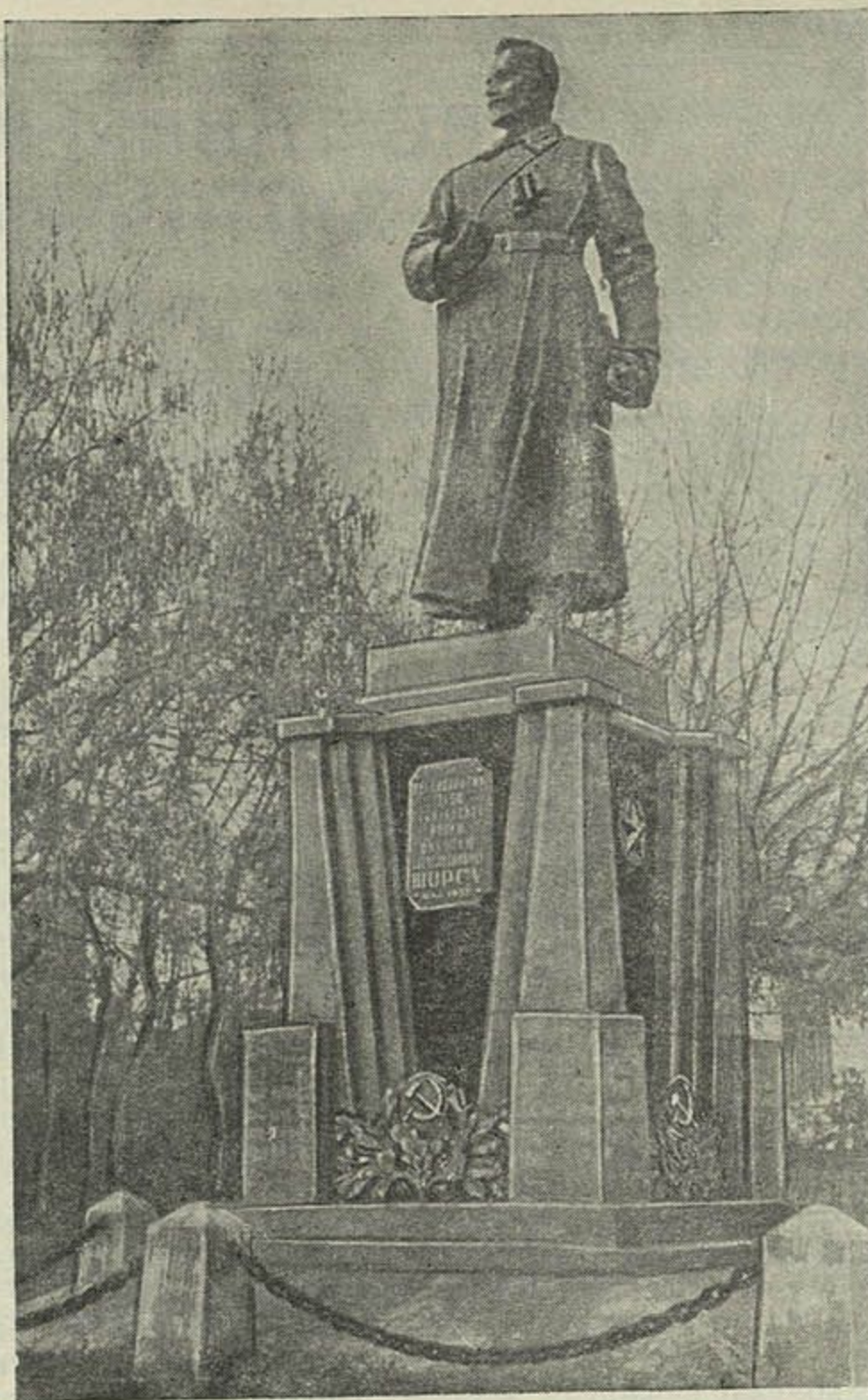
Шчорс пачаў адводзіць свае палкі ў раён Корасценя, што было не лёгкай справай. Ворагі насядалі, жорсткія баі вяліся амаль без перадышкі. Аднойчы ў гарачай сутычцы Багунскі полк трапіў у цяжкое становішча. Загінулі камбрыгі Бажэнка і Чарняк. Глыбока перажываючы страту, Шчорс заставаўся знешне спакойным і пра-

цягваў кіраваць баямі, нахняць байцоў. Ён і паў, як сапраўдны герой — на баявым пасту. Варожая куля абарвала жыццё гэтага бясстрашнага палкаводца ў той момант, калі ён спакойна абыходзіў аковы і гутарыў з салдатамі. Гэта было 30 жніўня 1919 года...

Смерць любімага камандзіра болей адазвалася ў сэрцах воінаў, але яны не палі духам, не разгубіліся. Працягваючы выконваць баявыя загады, яны адстаялі корасценскі плацдарм, злучыліся з войскамі, якія прыйшлі на дапамогу з Совецкай Расіі, і неўзабаве прынялі ўдзел у канчатковым разгроме ворагаў на Украіне.

Савецкія людзі шануюць памяць герояў, паўшых у баях за свабоду і незалежнасць Радзімы. Народ спявае аб іх песні, стварае кнігі, іх імёнамі называе гарады і сёлы, заводы і калгасы. Вечна будзе жыць памяць і аб палымым патрыёце савецкай краіны Н. А. Шчорсе.

Г. ЛЕОНЦЕЎ

Бранская вобласць. У парку імя Шчорса ў гор. Клінцах ўстаноўлены помнік легендарнаму палкаводцу Нікалаю Шчорсу. На здымку: помнік Шчорсу ў Клінцах.

Фото І. Рабіновіча
(Фотахроніка ТАСС)

АБ ТАВАРЫСТВЕ І ДРУЖБЕ ПАМІЖ ХЛОПЧЫКАМІ І ДЗЯЎЧЫНКАМІ

Прафесар В. Н. КАЛБАНОЎСКІ

У БОЛЬШАСЦІ хлопчыкі і дзяўчынкі даволі хутка прызвычайваюцца да новых абставін і паміж імі ўстанаўляюцца нармальныя таварыскія адносіны. Яны зусім натуральна складаюцца ў вучняў малодшых класаў. У сярэдніх і старэйшых класах у паасобных вучняў у сувязі з надыходам палавога паспявання назіраюцца часам адхіленні ад звычайных паводзін, якія патрабуюць педагагічнага ўмяшання.

Умовы сумеснага навучання даюць магчымасць ліквідаваць нацягнутыя адносіны паміж хлопчыкамі і дзяўчынкамі і надаць гэтым адносінам большую натуральнасць, прастату, вызваліць іх ад цынзму і грубасці. Каб дабіцца чыстаты і нявіннасці ў адносінах паміж хлопчыкамі і дзяўчынкамі ў сярэдніх і старэйшых класах школы, выхаваць у іх неабходную стрыманасць і такт, трэба з самага пачатку спыняць усякія праявы нахабнасці, грубасці і выхвалення, што дазваляюць сабе некаторыя падлеткі-хлопчыкі, лічачы падобныя паводзіны нібыта азнакай узмужнеласці. З другога боку, неабходна заклікаць да парадку і тых дзяўчынак-падлеткаў, якія ў перыяд палавога паспявання празмерна захапляюцца сваімі перажываннямі і захапляюць імі сваіх сябровак.

Часам бывае дастатковым, каб у класе падобныя паводзіны праявіліся ў адной дзяўчынцы або хлопчыка, і ўвесь клас аказваецца дэзарганізаваным.

У адной з маскоўскіх школ сапсавалася дысцыпліна ў 7-м класе «Б». Вучні, якія звычайна акуратна выконвалі вучэбныя заданні, пачалі прапускаць заняткі ў школе, ашукваючы бацькоў і настаўнікаў. У іх знешніх паводзінах таксама пачалі выяўляцца некаторыя асаблівасці — рэзкія і грубыя адказы настаўнікам, шум у часе ўрокаў, крыкі і бойкі на перапынках. Некаторыя з іх пачалі звяртаць занадта вялікую ўвагу на сваю знешнасць, прыдумвалі мудрагелістыя прычоскі. Паміж хлопчыкамі і дзяўчынкамі

ўзніклі фрывольныя адносіны. Калі класны кіраўнік паспрабаваў высветліць прычыну такіх паводзін, усе ніці прывялі да таго, што зачыншчыкам і ініцыятарам усіх «прадстаўленняў», якія расхіталі дысцыпліну ў класе, быў вучань Сева Д., — хлопчык з павышанай цікавасцю да артыстычнай дзейнасці.

У гутарцы з Севам школьнаму ўрачу ўдалося высветліць, што працэс палавога паспявання праходзіць у Севы не зусім нармальна, што і выяўляецца ў яго павышанай нервовай узбуджальнасці.

Урач не абмежаваўся размовай з Севам, а правёў гутарку з усім класам, у якой растлумачыў вучням прычыны іх няправільных паводзін і паказаў ім, што розныя выхадкі і грубасць, якія яны праяўляюць, сведчаць аб іх нервовай няўроўнаважанасці, якую трэба лячыць альбо спецыяльнымі лекамі, альбо знайсці ў сабе сілы, каб самім выправіць такія паводзіны.

Даволі было адной гутаркі, у якой урач развянчаў тыя выхадкі, якія разглядаліся школьнікамі як асаблівая доблесць, і вучні гэтага класа крута змянілі свае паводзіны ў лепшы бок.

Апрача тлумачэння падлеткам прычыны іх няўроўнаважанасці, трэба мабілізаваць іх намаганні на вырашэнне вялікіх і цікавых задач самага рознастайнага зместу. Гэта можа быць і ўцягненне гэтых вучняў у спартыўныя спаборніцтвы па якому-небудзь відзе фізічнага або разумовага спорту, або правядзенне матэматычнай алімпіяды паміж роднымі класамі той-жа школы або суседніх школ, або арганізацыя спектакля або менш складанай драматычнай пастаўкі, або ўдзел у якім-небудзь конкурсе мадэлістаў і г. д.

Нядаўна класная кіраўніца 9-га класа прыслала ў рэдакцыю часопіса «Сям'я і школа» пісьмо, у якім падзялілася цікавым вопытам.

У кіруемы ёю 9-ы клас прыбыла новая вучаніца — вельмі прыгожая дзяўчына, якая валодае незвычайнымі матэматычнымі здольнасцямі. За кароткі час дзяўчына стала цэнтрам прыцягнення ўсяго класа. Вакол яе з'явіліся цэлыя групы паклоннікаў, а паколькі яе пачалі пераймаць і іншыя дзяўчаты, то ў класе запанавала атмасфера лёгкага флірту, што адразу адмоўна адбілася і на паводзінах і на паспяховасці вучняў.

Класная кіраўніца вырашыла пераклучыць увагу вучняў на іншыя задачы. З гэтай мэтай яна даручыла віноўніцы ўсіх перамен арганізаваць і ўзначаліць матэматычную алімпіяду спачатку паміж вучнямі 9-х класаў данай школы, а затым уцягнуць у гэтую справу вучняў суседніх школ.

Дзяўчына з энтузіязмам узялася за даручаную ёй справу, і праз кароткі час атмасфера ў класе крута змянілася. Вучні з вялікай цікавасцю заняліся матэматычнай алімпіядай.

Лясная школа ў Драздах. Настаўніца другога класа комсамолка Галіна Шышко дапамагае вучням падрыхтавацца да заняткаў.

Фото П. Нікіціна

Калі вольны час вучняў зверху звычайных школьных і хатніх заняткаў будзе запоўнены захапляючай справай, у іх менш часу будзе ісці на розныя непатрэбныя перажыванні, і іх нервовая ўзбуджальнасць прыкметна знізіцца.

Выключна вялікая ў гэтых адносінах роля калектываў вучняў. У паасобных выпадках цэлы класны калектыв можа разбалтацца з-за таго, што ў ім з'яўляецца недысцыплінаваны або няўроўнаважаны вучань або вучаніца, якія захапляюць іншых сваімі паводзінамі.

Вострай зброяй выхаваўчага ўздзеяння грамадскай думкі на паасобных вучняў з'яўляецца насценная газета школы і паасобныя газеты класаў, піонерскай дружны. Калі ў такой газеце добра пастаўлен аддзел сатыры і на аловак карыкатурыста або на пяро фельетаніста трапляць віноўнікі некаторых здарэнняў у школе, «героі дня», то такая газета становіцца магутным выхаваўчым сродкам.

Вадзік Р., які мужна вытрымаў суровае асуджэнне піонерскай дружнай яго ўчынку, што выявіўся ў паводзінах школьнай парты, горка расплакаўся, калі была ўнесена дадатковая прапанова змясціць аб ім у насценнае артыкул з карыкатурай.

— Толькі ў газету не трэба... Я выпраўлюся, чэснае піонерскае... толькі не ў газету, — усхліпваючы, звяртаўся ён да таварышаў.

Асабліва востра рэагуюць вучні ў тых выпадках, калі гутарка ідзе аб знявазе хлопчыкам дзяўчыні або аб плётках і перасудах, якія ўзнікаюць часам у калектыве вакол некаторых вучняў, звязаных пачуццём добрай дружбы.

Падлеткавы ўзрост раней называлі «цяжкім». Гэта памылковы пункт погляду. Сапраўды, у гэтым узросце ў падлеткаў абуджаюцца новыя, невядомыя ім раней сілы. Гэта выяўляецца і ў асаблівасцях паводзін падлетка, з якім часам бывае цяжка ладзіць.

ПАРАДЫ ЎРАЧА

Аберагайце дзяцей ад паносу

У маленькіх дзяцей даволі часта бываюць страўнікава-кішэчныя захворванні, асабліва ў гарачую пару года.

Найбольш распаўсюджаныя і сур'ёзныя з іх — дыспепсія і дызентэрыя.

Пры дыспепсіі ў дзіцяці парушаецца страваванне, паяўляецца панос, зрыгванне або рвота. Калі запусціць гэтую хваробу, яна можа хутка перайсці ў вельмі цяжкую форму. Таму пры паяўленні першых-жа адзнак хваробы неабходна звярнуцца да ўрача.

Дызентэрыя — заразнае захворванне. Яго выклікае асаблівы мікроб — дызентэрыяльная палачка. Для дызентэрыі характэрна павышэнне тэмпературы і часты стул. Дзіця тужыцца, у выпаражненнях паяўляецца сліз, часта з пражылкамі крыві.

Галоўныя прычыны гэтых захворванняў — няправільнае выкармліванне дзіцяці, парушэнне правіл догляду за ім і ўкараненне мікробаў у яго арганізм.

Дзеці, якіх выкармливаюць штучна або якім вельмі рана даюць прыкорм, хварэюць часцей і ця-

жэй; іх цяжэй лячыць.

Таму, каб уберагчы дзіця ад страўнікава-кішэчных захворванняў, неабходна перш за ўсё правільна яго выкармливаць; у першыя 5—6 месяцаў жыцця карміць толькі грудзмі. У гэтым узросце нельга прыкармливаць. Калі-ж маці працуе, яна павінна ў перапынак прыходзіць карміць дзіця грудзмі або пакідаць яму сцэджанае малако.

Прыкармливаць дзіця трэба з 5—6 месяцаў, але толькі па прызначэнню ўрача і ў пэўныя гадзіны. Ніякай іншай ежы, апрача ўказанай урачом, даваць не трэба.

Карміць дзіця грудзмі трэба да 10—12 месяцаў. Адымаць ад грудзей нельга ў гарачыя месяцы года і ў часе якога-небудзь захворвання; лепш пакарміць грудзмі лішнія 2—3 месяцы.

Перад кармленнем грудзмі маці павінна старанна вымыць рукі з мылам і абмыць сасок кіпячонай вадой. Прадукты для прыкорму і гатовую ежу трэба захоўваць у чыстай закрытай пасудзе ў прыхладным месцы.

Нельга даваць дзецям сырое ма-

Адчуваючы ў сябе прыток новых сіл і валодаючы большымі, чым раней, ведамі і ўзроўнем развіцця, падлетак натуральна прэтэндуе і на змену адносін да яго навакольных. Калі бацькі, педагогі не ўлічваюць гэтых асаблівасцей, паміж імі і падлеткамі могуць узнікнуць непаразуменні і нават канфлікты. Калі-ж выхавацелі ўлічваюць справядлівыя патрабаванні падлеткаў, змяняюць свой тон у абыходжанні з імі, яны могуць, выкарыстоўваючы актыўнасць падлетка, яго імкненне да самастойнасці, дабіцца выканання імі ўсіх сваіх педагогічных патрабаванняў.

Усё сказанае вышэй аб асаблівасцях паводзін падлеткаў адносіцца і да пытання аб устанаўленні правільных адносін паміж юнакамі і дзяўчатамі, асабліва ў восьмых, дзевятых і дзесятых класах. Вырашэнне гэтага пытання патрабуе тактычнага падыходу з боку бацькоў і настаўнікаў. У гэтым узросце на аснове простых і натуральных таварыскіх адносін можа ўзнікнуць і пачуццё першага кахання. Яно звычайна выяўляецца ў павышанай цікавасці да таварыша другога полу, з якім юнак або дзяўчына стараюцца правесці больш часу, чым з іншымі, удзельнічаюць разам у агульных занятках, у спартыўных гульнях, наведваюць разам кіно, тэатры, праводзяць, бывае, працяглы час у задушэўнай гутарцы на прагулцы або дома. Вельмі важна ў такіх выпадках, каб бацькі і настаўнікі не рабілі-б гэтыя адносіны прадметам лёгкаважкіх жартаў, іранічных выказванняў або проста грубай забароны.

Праява першага юнацкага кахання не нясе ў сабе яшчэ ніякай ясна ўсвядомленай палавой цягі, тым больш яна не бывае звязана з палавой актыўнасцю, але ўсякае грубае дакрананне да адносін паміж юнаком і дзяўчынай балюча раніць іх, глыбока зневажае.

Наадварот, чулыя адносіны да перажыванняў першага кахання выклікаюць з боку юнакоў і дзяўчат глыбокае пачуццё ўдзячнасці ў адказ.

лако, нават сырадой. Паіць дзіця можна толькі кіпячонай вадой, якую трэба трымаць у закрытай пасудзе і штодзённа змяняць.

Ягады, фрукты і гародніну, перш чым даваць дзецям або рыхтаваць з іх сок, неабходна старанна вымыць, затым пакласці на сіта або ў друшляк і абліць крутым варам.

Перад тым, як рыхтаваць ежу дзіцяці або карміць яго, трэба вымыць рукі з мылам і шчоткай, асабліва старанна пад пазногцямі.

Дзецям перад ядой таксама трэба мыць рукі, а пасля яды — і рукі, і твар. У час яды дзіцяці, якое атрымлівае прыкорм, надзяваюць цыратовы нагруднік. Пасля кармлення нагруднік трэба зняць, вымыць і выцерці насуха. Не трэба прывучаць дзіця да пустышкі. Але калі яно ўжо прывучана, то яе неабходна варыць 2—3 разы ў дзень і захоўваць у сухой, закрытай пасудзе. Перад тым, як даць пустышку дзіцяці, трэба абмыць яе варам. Кожную новую цацку, да таго, як дзіця возьме яе ў рукі, трэба добра вымыць гарачым варам.

Пакой, дзе жыве дзіця, трэба трымаць у чыстаце, старанна праветрываць. Вялікую ролю ў распаўсюджванні дызентэрыі адыграваюць мухі. Пералятаючы з нечыстот на ежу і пасуду, на тварык дзіцяці, яны пераносяць мікробаў. Таму трэба прымаць усе меры, каб знішчаць мух і не дапускаць іх у пакой; засетчываць вокны, убіраць зараз-жа пасля яды брудную пасуду, рэшткі ежы і крошкі са стала і падлогі, развешваць ліпкую паперу, карыстацца парашком ДДТ.

Узнікненню страўнікава-кішэчных захворванняў садзейнічае таксама пераграванне дзіцяці. Пад уплывам перагравання змяняецца выдзяленне страўнікавых і кішэчных сокаў, неабходных для правільнага стрававання. Парушаецца дзейнасць важнейшага органа — печані, перастае правільна ператраўляцца ежа. У дзіцяці зніжаецца апетыт, паяўляецца панос і рвота. У гарачую пару года дзіця павінна быць адзета лёгка, у час прагулкі галоўка павінна быць

пакрыта белай панамкай або касынкай. Не трэба ў час сну накрываць дзіця празмерна цёплай коўдрай. У гарачыя дні трэба часта паць дзіця астуджанай гатаванай вадой.

Неабходна як мага больш трымаць дзіця на свежым паветры, аднак не на сонцы, а ў ценю або поўценю. Летам з вялікіх, пыльных гарадоў дзяцей рэкамендуецца па магчымасці вывозіць за горад.

Дацэнт Э. С. МАШКЕВІЧ

КАРЫСНЫЯ ПАРАДЫ

ЦІ ТРЭБА КРУХМАЛІЦЬ БЯЛІЗНУ

Многія гаспадыні любяць накрухмаленую бялізну: яна прыгажэйшая, яе лепш прасваць. Можна крухмаліць абрусы, сурвэткі, фіранкі, чахлы. Што датычыць нацельнай і пасцельнай бялізны, то крухмаліць яе не рэкамендуецца. Крухмал заклеівае поры тканіны, яна траціць паветрапранікальнасць і робіцца менш гігіенічнай.

Калі тканіна бялізны мала пранікальная для паветра, то выпарэнні затрымліваюцца пад бялізнай.

А паветраны слой паміж цэламі і адзеннем павінен быць чысты. Калі крухмальная бялізна змочваецца потам, то яе паветрапранікальнасць яшчэ больш паніжаецца, таму што валокны тканіны і крухмал могуць набухаць ад вільгаці.

Накрухмаленая тканіна робіцца жорсткай і можа нацерці скуру.

КУХОННАЯ СОЛЬ

Мінеральныя рэчывы неабходны нашаму арганізму. Мы атрымліваем іх разам з ежай. Толькі кухонную соль чалавек дадае да рознай спажывы. Яна мае значэнне не толькі як смакавае рэчыва. Соль неабходна для нармальнай жыццёвай дзейнасці арганізма, асабліва для рэгулявання колькасці вады і іншых рэчываў у крыві, у розных органах і тканках.

Здароваму чалавеку дастаткова ў дзень 12—15 грамаў солі. У гарачую пару года або працуючым у гарачых цэхах трэба больш солі: 25—30 гра-

маў. Большая колькасць солі шкодна чалавеку, бо парушае нармальную дзейнасць сэрца і почак. Таму не трэба злоўжываць салёнай рыбай, закускамі, саленнямі.

Трэба памятаць, што ў звычайным жытнім хлебе даволі многа солі: 1,5 грама ў 100 грамах. У пшанічным хлебе солі ўдвая менш. У натуральных несалёных прадуктах (мясе, малаце, крупах і г. д.) таксама знаходзіцца некаторая колькасць кухоннай солі (у дзённым рацыёне каля 2 грамаў солі).

ЦІ НЕ ШКОДНЫ ЧАЙ?

Тры-чатыры шклянкі чаю ў дзень, нават моцнага, не прыносяць шкоды здароваму чалавеку. У лісцях чаю знаходзіцца невялікая колькасць кафеіну. Ён мае здольнасць рэгуляваць дзейнасць нервовай сістэмы, спрыяльна дзейнічае на працэсы дыхання, на работу сэрца, крованосных сасудаў. Вось чаму кафеін з поспехам выкарыстоўваецца пры лячэнні некаторых захворванняў.

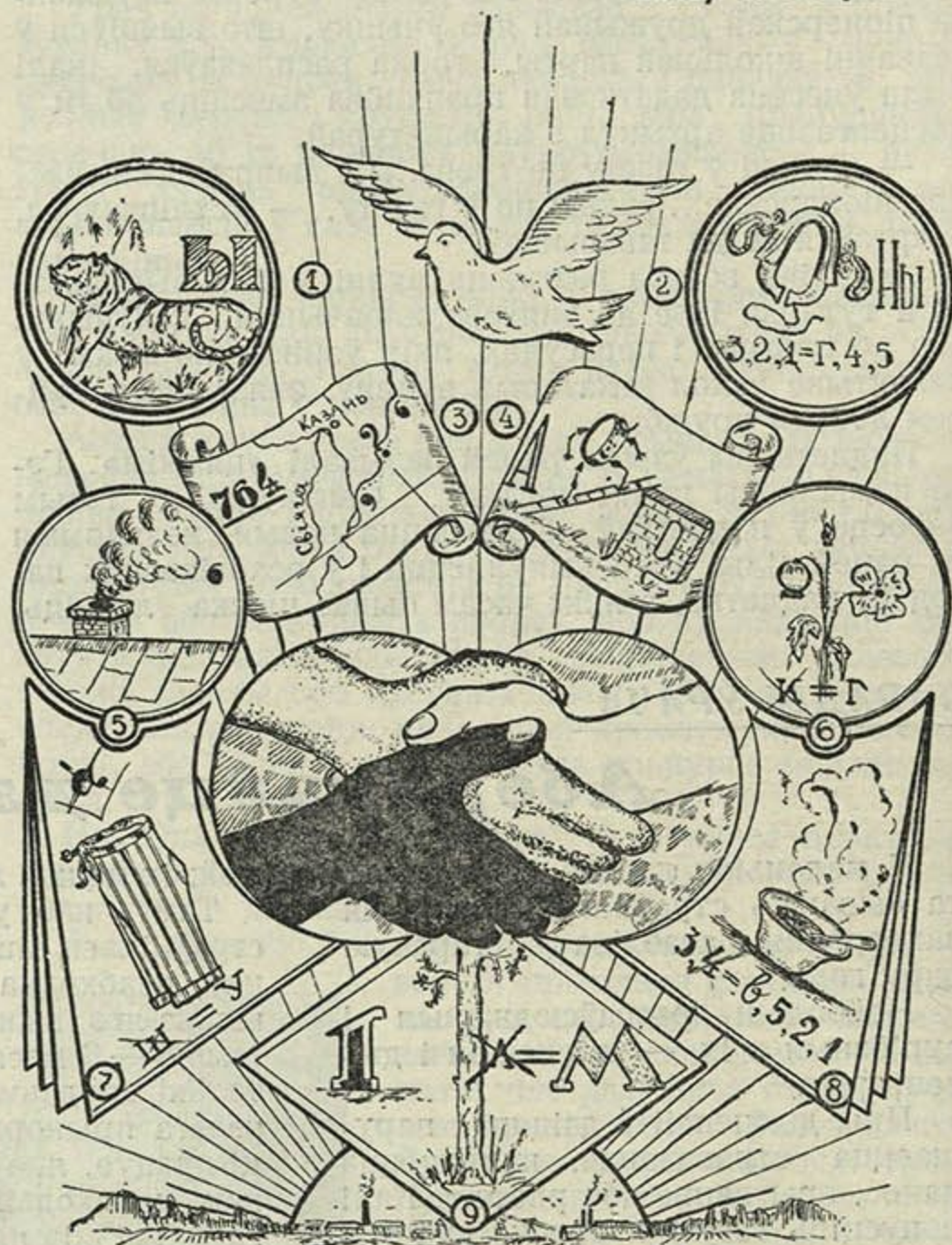
Аднак злоўжываць чаем шкодна. Празмерная колькасць вадкасці, якую выпівае чалавек, прымусівае ўзмоцнена працаваць сэрца і почкі, а вялікія дозы кафеіну, якія змяшчаюцца ў моцным чаі, узбуджаюць нервовую сістэму, пагоршваюць сон. Не трэба піць чай перад ядой, бо ён разжывае страўнікавы сок і парушае працэсы стрававання.

Людзям з хворай нервовай і сардэчна-сасудзістай сістэмай трэба адвучыцца піць моцны чай.

(З часопіса «Здоровье»)

РЭБУС

Склаў Е. ХАЦЕНКА

АДКАЗЫ НА КРАСВОРД, ЗМЕШЧАНЫ
У № 5 ЧАСОПІСА.

Па гарызанталі: 5. Іртыш. 7. Манто. 9. Ашхабад. 11. Шакалад. 12. Эльбрус. 13. «Энеіда». 15. «Светач». 17. Аўтамат. 18. Бірма. 19. Тавот. 20. Рубанак. 22. Тэрмас. 24. Рубель. 29. Парасон. 30. Албанія. 32. Трактар. 33. Секта. 34. Алеін.

Па вертыкалі: 1. Фініш. 2. Стужка. 3. Андора. 4. Лотас. 6. Шаблон. 7. Мальта. 8. Карп. 9. Адліга. 10. Дэфект. 13. Эверэст. 14. Аўтобус. 15. Семінар. 16. Чэрвень. 20. Ремонт. 21. Кабзар. 23. Экстра. 25. Лебяды. 26. Гранка. 27. Баку. 28. Енісей. 29. Проса. 31. Ясень.

Адказы рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія: К. А. АБУШЭНКА, М. Н. БАРСТОК, Г. Л. ДАЗОРЦАВА, А. Н. ЗАХАРАВА, М. Ф. НІКІФАРАВА, Ф. А. НОВІКАВА, А. І. ФЕДАСЮК, В. І. ФІЛІПАВА.

АТ 09188

Журнал «Работница и крестьянка» на беларусском языке. Издание ЦК КП Белоруссии.

Падпісана да друку 30/V 1955 г.

Адрас рэдакцыі: Мінск, Праспект імя Сталіна. Дом друку. Пакой 23.

Тэлефон 2-33-03.

Друкарня імя Сталіна, Мінск. Цана 1 руб. 80 кап. Дадатак — выкрайка. Друк. арк. 3. Аўт. арк. 4. Тыраж 100 000 экз. Заказ 332.

ОТК
1

38

Па просьбе наших читателей друкуем
песню «Уральская рябинушка».

УРАЛЬСКАЯ РЯБИНУШКА

Музыка Е. РОДЫГИНА

Слова М. ПИЛИПЕНКО

Вечер тихой песнею над рекой плывет.
Дальними зарницами светится завод.
Где-то поезд катится точками огня,
Где-то под рябинушкой парни ждут меня.

Припев: Ой, рябина кудрявая,
Белые цветы.
Ой, рябина, рябинушка,
Что взгрустнула ты?..

Не спеша, певуче

Одна
тр

Вечер тихой песнею над рекой плывет. Даль-ни.

Две

ми зарни-ца-ми светит-ся за-вод Где-то по-езд ка-тит-ся точ-ка-ми ог-ня,

Припев
Хор

где-то под ряби-нушкой парни ждут меня. Ой, ря-би-на, куд-ря-ва-я, бе-лы.

Ой!

Для повторения Для оконча-ния

е цве-ты Ой, ря-би-на, ря-би-нуш-ка, что взгрустнула ты? //ты?

Лишь гудки певучие смолкнут над водой,
Я иду к рябинушке тропкою крутой.
Треплет под кудрявою ветер без конца,
Справа кудри токаря, слева — кузнеца.

Припев.

Днем в цеху короткие встречи горячи,
А сойдемся вечером — сядем и молчим.
Смотрят звезды летние молча на парней
И не скажут, ясные, кто из них милей.

Припев.

Укрывает инеем землю добела,
Песней журавлиною осень проплыла,
Но все той же узкою тропкой между гор
Мы втроем к рябинушке ходим до сих пор.

Припев.

Кто из них желаннее, руку сжать кому,
Сердцем растревоженным так и не пойму.
Хоть ни в чем не схожие, — оба хороши.
Милая рябинушка, сердцу подскажи!

Припев: Ой, рябина, рябинушка,
Оба хороши.
Ой, рябина, рябинушка,
Сердцу подскажи.

Удзельніцы мінскага абласнога агляду ма-
стацкай самадзейнасці, члены ільнаводчага
звяна калгаса «Зара комунізма» Любчан-
скага раёна выконваюць «Рябінушку». Дзе-
сяць калгасніц гэтага звяна — удзельніцы
сельскагаспадарчай выстаўкі ў Маскве.

Фото П. Нікіціна

